

Állatorvostudományi Egyetem

Pandémia alatt befogadott állatokkal kapcsolatos gondolkodás és attitűdök

Owner's thoughts and attitudes about pets adopted
during the pandemic

Készítette: Rozsnyik Maja Zsófia

Témavezető: Dr. Sători Ágnes PhD

ÁTE, Törvényszéki Állatorvostani és Gazdaságtudományi Tanszék

2023

Absztrakt

A COVID-19 világjárvány Magyarországot is érintette 2020 márciusában. Az azonnali korlátozások bevezetésével számtalan ember mindennapi rutinja és életmódja megváltozott. Szakdolgozatomban online kérdőív formájában vizsgáltam a pandémia állatvállalásra és társállatokra gyakorolt hatásait. Emellett a társállatok befogadásának körülményeit, mint például az állatvállalás időpontját, származását, a döntés meghozatalában játszott tényezők szerepeit. Különös tekintettel voltam azon társállatokra, akiket a pandémia alatt fogadtak be gazdáik. Valamit, a COVID-19 világjárvány miatti korlátozások, majd későbbi feloldásuk hatásait a társállatok viselkedésére és nevelésére.

Abstract

Hungary was affected by pandemic COVID-19 in March 2020. With the immediate restrictions in place, the daily routines and lifestyles of countless people have changed. My thesis investigated the impacts of the pandemic on pet ownership and on pets themselves, by means of an online questionnaire. In addition, I investigated the circumstances of pet adoption, such as the time of adoption, the origins of animals, and various other factors that played a role in the decision on adoption. I paid particular attention to pets that were adopted during the pandemic period. Also, I analysed the effects of restrictions imposed for the pandemic COVID-19 and their subsequent lifting on the behaviour and upbringing of pets.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	5
2. Szakirodalmi áttekintés.....	6
2.1. A kutya és a macska domesztikációja	6
2.2. Az emberek mellett társállatként.....	6
2.3. Attitűdök és gondolkodás	7
2.3.1. Lakóhely, iskolai végzettség	7
2.3.2. Nemek közti különbségek.....	8
2.3.3. Generációk	8
2.4. COVID-19 hatása az emberekre	9
2.5. COVID-19 hatása a társállatokra	9
2.6. Pszichoszomatikus betegségek és a társállatok.....	10
2.7. Viselkedésproblémák.....	11
2.7.1. Viselkedés és a COVID-19.....	11
2.8. Menhelyek és a COVID-19	12
3. Anyag és módszer	13
4. Eredmények	14
4.1. A kitöltők és társállataik	14
4.2. Az ivartalanítás manapság	17
4.3. A társállatok befogadásának körülményei	18
4.4. Honnan, mikor és miért?.....	19
4.5. Társállattartás: Idő és figyelem	21
4.6. A pandémia és a nehézségek.....	24
4.7. Társállatok egészségügyi problémái	30
4.8. Az állatvállalás jövője és múltja	31
5. Megbeszélés/következtetések	33
6. Összefoglalás	35

7. Irodalmijegyzék.....	37
8. Ábrajegyzék	41
9. Köszönetnyilvánítás	42
10. Mellékletek	43

1. Bevezetés

Napjainkban rendkívül magas számmal rendelkeznek azon állatok, akiket otthonainkban társként/családtagként nevelünk. Betöltött szerepükben a szociális támogatásnyújtás sokszor előrébb való, mint „hasznosságuk”. Mindazon gazdák, akik ilyen kiskedvencsel rendelkeznek rendkívül szoros kapcsolatot ápolnak velük, ezáltal szélesebbé vált azon problémák köre is, mellyel segítséghez fordulnak pszichológushoz, trénerhez, állatorvoshoz. Szakdolgozatomban kitértem azon tényezőkre, melyek a társállatokról való megváltozott gondolkodás és attitűdök hátterében állnak.

A Magyarországot 2020 tavaszától érintő COVID-19 világjárvány alatti korlátozások mind az emberekre, mind az otthonaikban élő kedvenceikre nagy hatással volt. Az embereknek megváltozott a napi rutinja, tömegesen maradtak lakásukban/házukban. Ezekből, és sok más tényezőtől adódóan mentális teher nehezedett az emberekre. Később a korlátozások enyhülésével, majd a feloldásukkal az emberek igyekeztek visszatérni a régi mindennapos rutinjaikhoz. Valószínűsíthető volt, hogy a hirtelen beállt változások (mint például a tömeges otthonmaradás vagy éppen annak hiánya) hasonlóan nagymértékű hatással voltak a társállatokra is. Ilyen változás a gazdátlan állatokat is érintette, mivel a pandémia alatti időszakban rendkívül megnőtt az örökbefogadott állatok száma. Ez egyedül maradt emberek társaságra való igénye, az állatok szociális támogató képessége, az időben megnőtt otthon való tartózkodás, összességében eredményezte ezt.

Számos kutatás szerint két fő csoportra oszthatók a pandémiát megélt állatok. Az első csoport a világjárványt megelőzően is tartott, míg a másodikba ez időszak alatt befogadott társállatok tartoznak. Az első csoportba tartozó társállatok napi rutinja a korlátozások elrendelésével nagymértékben megváltozott, mely bizonyos egyedek esetében viselkedészavarokat idézett elő, vagy a már meglévő problémákat felerősítette. A második csoport tagjainak megszokott volt a gazdák otthonléte, a sok figyelem és rájuk fordított idő. Ezen állatok esetében viselkedészavarok akkor léptek fel, mikor a karantént először részlegesen majd teljesen feloldották és gazdáik igyekeztek visszatérni a régi kerékvágásba.

Szakdolgozatomban szerettem volna teljeskörű képet alkotni a pandémia társállatokra gyakorolt hatásairól, és bemutatni annak következményeit, valamint a pandémia alatt vállalt társállatok befogadásának körülményeit. Emellett megvizsgálni azon problémákat és nehézségeket és ezek okait, melyeket a COVID-19 járvány alatt megélték a gazdák kedvenceikkel, vagy a róluk való gondolkodás során. Illetve a világjárvány alatt beállt pozitív és negatív változásokat az emberek és kedvenceik közös életében.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. A kutya és a macska domesztikációja

A farkasok domesztikációjával jött létre a ma társállatként tartott kutya. Bár a pontos kezdete még napjainkban is vitatott, a folyamat körülbelül 14-30 000 évvel ezelőtt kezdődött. [1] [2] A ősemberek élelmének maradékai a farkasok számára vonzó és könnyen megszerezhető táplálékot nyújtottak. Az állatok közeledése tette lehetővé, hogy az emberek maguk mellé fogadják és felneveljék a farkaskölyköket. [3] A felnevelt állatok újabb és újabb generációkat hoztak létre, melynek során az ember a számára előnyös tulajdonság alapján (mint például jó szaglás, szelídség, méret, stb...) szelektálta a kölyköket. A szelekció eredményeképpen a háziállatok körében legszorosabb kapcsolat az ember és a kutya közt alakult ki, és mindeközben erősödött a gazdától való függés is. [4] Emellett a közös tulajdonságok, környezeti változások és genetikai vonások szolgálták alapjául számos hasonló betegségnek, illetve az ember és kutya közti kiemelkedően jó kommunikációnak. [5] [6]

Az emberi életmód változásával megjelent a mezőgazdaság. A gabonaraktárak vonzották a kisebb rágcsálókat, mint például az egereket, melyek prédaállatként szolgáltak a vadmacskák számára. A mind a két fél számára előnyös kapcsolat (szimbiózis), körülbelül 10 000 évvel ezelőtt jött létre, mely egyben a macskák domesztikációjának kezdete volt. Egy kutatás kimutatta, hogy a házimacskák eredetének helyszíne a Közel-Keletre tehető. Az agrártársadalom fejlődése, az egyiptomi kultúrából származó macskák iránti imádat hatása, fellendítette a macskákkal való kereskedelmet, így világszerte elterjedtek. [7] Eleinte az aktív/mesterséges szelekció során azon egyedeket részesítették előnyben, melyek az ember közelében merészebbek, fajtársaiknál szelídebbek voltak. Az esztétikai tulajdonságok csak később váltak kiemelkedő fontosságúvá, így a macskaszelekció legintenzívebb időszaka az elmúlt évszázadra tehető. [8]

2.2. Az emberek mellett társállatként

Az emberi fejlődéssel párhuzamosan, megjelent és előtérbe helyeződött a társállatként való állattartás. Főleg a szociális és érzelmi támogatóképességük vált fontossá. [8] A gazdák elsődlegesen társaként tekintenek rájuk, szerepváltozásuk miatt családtagként funkcionálnak és „hasznosságuk” másodlagossá vált. Ezen oknál fogva gyakorivá vált, hogy a gazdák beengedik állataikat lakóterükbe, bevonják mindennapi ritmusukba, szabadidejükből időt áldoznak a velük

való foglalkozásra (kutyaiskolába járásra, játékra, trükkök tanítására), magukkal viszik programjaikra/nyaralásaikra. Ehhez köthetően igény keletkezett, hogy a vendéglátóipari egységekbe is magukkal hozhassák kedvenceiket, így állatbaráttá vált sok kávézó, étterem, stb..., és manapság már az se ritka, hogy albérletekbe, szállodákba és egyéb szálláshelyekre is vihetőek a házikedvenceket. A „társállat-ipar” rendkívüli mértékű fejlődésnek indult, hiszen ma már kutya-/macskaruhák, bútorok, kiegészítők rendkívül színes választékban állnak rendelkezésre, és a kedvencük elhalálása után különböző „szolgáltatásokat” (hamvasztás, kisállattemető, urnák házhozszállítása, stb...) vehetnek igénybe az emberek. A társállatok családtagként való kezelése és a szoros kötelék megléte az elvesztésükben is megmutatkozik, az érzelmi reakció és a gyász, egy fontos személy halálával összemérhető mértékű. [9] A háztartásokban leggyakrabban kutyák és macskák töltik be a családtag szerepet, azonban színes skáláját láthatjuk nem csak fajták, de egyéb fajokban is. [10] Megnőtt az állatok életkora, a hozzájuk való ragaszkodás, figyelem fordult a viselkedésbeli problémáikra, így szélesebb körűvé vált a gazdák elvárása az állatorvosok felé is.

2.3. Attitűdök és gondolkodás

A társállat státusz kialakulásának háttérében az emberi gondolkodásmód és attitűdök rendkívüli fejlődése áll. Az attitűd szó jelentése magában foglalja az adott személy véleményét, érzéseit, pozitív vagy negatív hozzáállását, és ezek megnyilvánulását cselekedetek formájában a témához vagy más személyhez.

A társállatokhoz való viszonyulást több tényező befolyásolja, ilyenek például: az egyed kora, neme, iskolai végzettsége, képzettsége, lakóhelye, családi és anyagi helyzete, saját tapasztalata, sztereotípiák, stb... Bár ezek a tényezők együttesen alkotják egy-egy ember viselkedését és gondolkodását a társállatok tartásában, fellelhetünk minden egyes tényezőnél általános vonásokat.

2.3.1. Lakóhely, iskolai végzettség

„A lakóhely befolyásolja például a kutyatartásról, annak okairól alkotott gondolkodásunkat. A városlakók sokkal inkább humanista, kevésbé haszonelvű megközelítést mutatnak, mint a vidékiek.” [11]

A magasabb végzettségű emberekre általában igaz, hogy előrébb sorolják az állatok szeretet/magányosság miatti tartását, a hasznosságuknál. (Ez a különbség elmondható a fővárosban élők és a vidéken élő emberek között is.) [11]

2.3.2. Nemek közti különbségek

Általánosságban elmondható, hogy a nők hozzáállása az állatjóléti kérdésekhez (például: állatkísérletek, vadászat) humanistább a férfiakénál, és nagyobb a női részvétel az állatvédelemi és állatjogi tevékenységekkel kapcsolatban. A gondoskodni akarás/gondozás és az empátia erős érzelmi töltete miatt, a nők szigorúbban viszonyulnak például az állatkísérletekhez, vadászathoz. [12] A férfiak kedvenceik ivartalanításának kérdésében jóval elutasítóbb véleményt mutatnak a nőknél. [13]A társállatokhoz való kötődés erősségében jellemzően nem, míg a velük való bánásmódban szignifikáns eltéréseket találtak a két nem közt felnőtteknél. Ilyen különbség volt például, hogy a nők többet beszéltek kutyájukhoz, mely stílusa a csecsemőkhöz való „anyai” beszédre hasonlított. [14] Érdekes, hogy gyermekkorban azonban szignifikáns különbséget találtak a lányok és fiúk állatokhoz való kötődése közt. A kislányok jóval magasabb pontszámot értek el, az állatokhoz való kötődésben, együttérzésben, és a gondoskodó viselkedésben is. [15] Napjainkban gyakran előfordul, hogy a társállat (általában kutya/macska) egyfajta „babapótlék” szerepet tölt be, ez főleg gyerek nélküli családokban és fiatalabb nőknél volt megfigyelhető, mindemellett egy tanulmányban negatív korrelációt mutatott az állatokhoz való kötődés erőssége a termékenyülési szándékukra. [16]

2.3.3. Generációk

A mostani népességben megkülönböztetünk Veterán, „Baby boom”, X, Y, és Z generációt. [17] A szakirodalomban megtalálható a korosztályok közti különbségek az információszerzés és a természetről/állatokról való gondolkodás terén is. Ez a kettő szorosan összefügg, például a fiatalabb generáció nyitottabb a nem háziasított állatok társállatként való tartásában. Egyes kutatások összefüggést találtak a fiatalabbak ilyen terű érdeklődése, és az interneten/ közösségi médiában való megjelenésük közt. [18] Ezáltal sokkal érthetőbb, mind a fajok, mind azon belül a fajták egyre szélesebb körben való elterjedése. Egy másik tanulmány a Z generáció kutyatartási szokásait vizsgálta, és összefüggést talált a társállatként tartott ebek szociális támogatóképességével és a fiatal felnőttek mindennapi nehézségekkel való megküzdési szokásai közt. [19] Hiszen az állattartásnak számos pszichológiai pozitív hatása van, a boldogságra, az önbecsülésre, valamint csökkenti a stresszt, magányosság érzetét és a

depressziót.[20] Azonban mind fizikai, társadalmi és pszichológiai jótékony hatásai az állattartásnak, mindegyik generációra azonosan érvényesek.

2.4. COVID-19 hatása az emberekre

A COVID-19 világméretű járványt okozó vírust először 2019 decemberben jelentették, Wuhan városában, de márciusra elérte Magyarországot is. A kormány azonnali karantén intézkedéseinek köszönhetően a lakosság otthonaikba szorult, a felnőttek nagy része home officeban, a gyerekek online oktatásban folytatták a mindennapjaikat. Mindemellett a bizonytalanság, félelem az ismeretlentől és a fertőződéstől, aggodalom a szeretteikért, a bezártság, fizikai távolságtartás, anyagiak kérdése, együttesen hatalmas mentális terhet jelentett a társadalomra. Általánosan elmondható, hogy a korlátozások alatt megnőtt az említett tényezőkhöz kapcsolódó mentális betegségek száma, mint például a szorongás, magányérzet, depresszió, alvászavarok, stb...[21] A szigorú korlátozások alatt az emberek csak a minimális időre, a szükségletek és készletek kielégítésére (bevásárlás, gyógyszerek beszerzése, orvosi látogatás, stb...) hagyták el otthonaikat, azonban ilyenkor is fennállt a kötelező maszkviselés. Az új helyzethez való mihamarabbi alkalmazkodásban része volt az új napi ritmus kialakításának, kiemelt tekintettel a mentális teher csökkentésére. A karantén enyhülésével/megszűnésével az emberek korábbi életmódjukhoz igyekeztek visszatérni, mely újabb gyors változás volt társállataik életében. [22] [23]

2.5. COVID-19 hatása a társállatokra

A hirtelen, minden átmenet nélküli változások potenciálisan a társállatokra is hatással voltak. Emellett, mivel az emberek szoros kapcsolatban állnak társállataikkal nem csak a megváltozott körülmények, de a mentális állapotuk is befolyásolta kedvenceik életét.[24] A karantén időszakában megnőtt a macska-/kutyatartás iránti érdeklődés, amely tény mind az első kedvenc, de a többedik állatra is vonatkozik.[25] Egy tanulmány beszámolt róla, hogy a járvány következtében a tulajdonosok háromnegyede vallotta, hogy megváltozott kutyájának napi rutinja. Ezen felül a kutyasétáltatási szokásokban is változások álltak be, a szociális interakciók csökkentek, az emberrel töltött idő pedig nőtt. [26] [27] A megnövekedett társállatokkal töltött idő lehetőséget biztosított a gazdák számára, a kutyák/macskák viselkedésében, egészségében beállt változások jobb észlelésére. Két nagy csoportra oszthatjuk azokat a társállatokat, melyek átérték a pandémiát és a korlátozások időszakát. Az első csoportba azokat soroljuk, akik már a

világjárványt megelőzően is részt vettek a család mindennapjaiban, azok szerves tagjai voltak. A náluk fellépő viselkedési problémák háttérében a korlátozások miatti, megváltozott körülmények állnak. A második csoportba pedig azokat az állatokat soroljuk, akik a karantén időszak alatt találtak gazdára. Számukra a normális, mindennapi állapot a gazda/gazdák folyamatos otthonléte, nagymértékű rájuk irányuló figyelem volt, így náluk akkor jelentek meg a viselkedésbeli gondok, mikor a korlátozások enyhültek majd megszűntek, ezáltal az emberek visszatértek a régi kerékvágásukba. [27]

2.6. Pszichoszomatikus betegségek és a társállatok

Pszichoszomatikus betegségeknek nevezünk minden olyan lelki eredetű problémát, melynek testi tünetekben vagy betegségekben is megjelennek. Ez a fogalom a mai tudásom szerint embereknél létező, ellenben jelenleg még társállatainknál nem ismert tudományág. Azonban az már bizonyított tény, hogy az állatok is érző lények, és magasabb szintű érzelmekre, például: empátiára, büntudatra, szánalomra a kutyák is képesek. [28] Mindemellett számos olyan egészségügyi problémát leírtak már társállatoknál, mely pszichés eredetű és fizikális megnyilvánulása az állat egészségének károsodásához vezet (pl.: szeparációs szorongás, kényszeres nyalogatás). Karen L. Overall egy tanulmányban leírt számos olyan pszichés betegséget, mely hasonlóságot mutat emberek és kutyák közt. [29] Ilyen betegségek voltak, kutyák szeparációs szorongása/emberek szorongásos betegsége, OCD (Obszesszív - kompulzív zavar), stb... Fekete Szilvia 2017-es TDK dolgozatában foglalkozott a kutyák pszichoszomatikus betegségeivel. [30] Bemutatott olyan kórképeket, melyek emberek és kutyák közt hasonlóságot mutatnak, és az emberekhez hasonlóan az ebeknél is lelki eredetű háttér fedezhető fel. Habár pontos részleteiben eltéréseket mutathatnak embereknél és állatoknál, viszont lényegében „rokonságban” állnak egymással. Ezek közül is, kiemelném az evéshez/emésztéshez kapcsolódó betegségeket (irritábilis bélszindróma, peptikus fekély) és a bőrbetegségeken belül, az atopiás dermatitist. Kutatása során szignifikáns összefüggéseket talált az vizsgált kórképek és a vizsgált személyiségvonások között. Ezzel a kutatással megerősítette azt a feltevést, hogy társállatainknál is nagy valószínűséggel léteznek pszichoszomatikus betegségek, és ez a tudományág további kutatást igényel majd a jövőben.

2.7. Viselkedésproblémák

A társállatok viselkedésében normál viselkedésnek azt nevezhetjük, mely az adott fajra, fajtára, egyedre jellemző. A viselkedés megváltozása háttérben mindig fellelhető valamilyen ok, ilyen lehet például valamilyen egészségügyi betegség, vagy öregedés, megváltozott körülmény. Az állat jólléte hatással van viselkedésére, és ez fordítottn is igaz. Ezért kifejezetten fontos a probléma kezelése során az állat háttérét is feltérképezni a gazdák segítségével, nem csak az adott nehézségre koncentrálni.

A társállatok viselkedésproblémáinak megítélése szubjektív és rendkívül nehéz feladat. Fontos megemlíteni, hogy a gazdák által problémás viselkedésnek tekintett, minden általuk nem kívánatos tevékenység, abban az esetben is, ha ez egyébként az állat természetes viselkedéséhez tartozik. Emellett ugyan azon viselkedés eltérő személyeknél más-más megítélésű lehet, befolyásolhatja az ember véleménye és attitűdje.

Rendkívül sokféle viselkedészavart ismer a mai tudomány, egyes kutatásokban például 170 darabot figyeltek meg kutyánál. [31] A leggyakrabban előforduló fontosabb csoportok: a félelmi problémák, fóbiák, szorongásos viselkedészavarok, szocializációs problémák, ürítéssel kapcsolatos (eliminációs) problémák, kötődéssel kapcsolatos problémák, aktivitással kapcsolatos, evéssel/ivással kapcsolatos problémák, agressziósproblémák stb... Az ilyen jellegű gondok kezelésében gyakran veszik igénybe szakemberek (állatorvos, tréner) segítségé a gazdák.

2.7.1. Viselkedés és a COVID-19

A COVID-19 világjárvány közvetlen és közvetetten, a társállatok egy részénél új viselkedészavarokat alakított ki, a már meglévő viselkedésproblémákat felerősítette. Egy kutatás szerint a gazdák egy része azt vallotta nem tapasztalt ilyen változást kedvencén, számos másik állattartó azonban pozitív és negatív viselkedésbeli és egészségügyi tapasztalatokról számolt be. Ilyen nehézségek voltak például az evéshez kapcsolódó (megnőtt étvágy), szorongásos viselkedészavarok (fokozott ugatás, szeparációs szorongás). [32] Egy másik kutatás szerint a gazdák egyharmada tapasztalt viselkedésbeli változást macskájánál, és a megkérdezettek egynegyede élt át nehézséget macskájával a pandémia alatt (például, az állatorvosi ellátás hozzáféréseivel kapcsolatban). [33]

2.8. Menhelyek és a COVID-19

A pandémia kezdeti szakaszában világszerte megnőtt az elhagyott és elaltatott állatok száma. Ennek oka az attól való félelem volt, hogy a társállatok is közvetíthetik a vírust, általuk gazdáik is megfertőződhetnek. Ezzel szemben az állatvállalásra, kifejezetten a menhelyről/gyepmesteri telepről/állatmentő szervezetektől való örökbefogadásra is megnőtt az emberek igénye. A COVID-19 világjárvány alatt ennek mértéke külföldi adatok szerint 40%, de akár 100% növekedést is mutatott. Egy magyarországi kutatásban pedig, a leendő gazdik 71,9%-a válaszolta, hogy menhelyről/fajmentőktől/gyepmesteri telepről fogadna örökbe. [34] Ezen szervezetek a gazdához való kerülésre, illetve problémák felmerülése esetén való visszahozatalra protokollokkal rendelkeznek, melyeket kisebb-nagyobb mértékben a pandémia megváltoztatott.

A menhelyek internetes és közösségi médiában való megjelenítése ezen időszak alatt igen figyelemfelkeltő és „erős érzelmi töltettel” rendelkezett. Például:

„Koronavírus: bajban vannak az állatmenhelyek is.” [35]

„A doktornő, aki nem csak Covid-teszteket elemez, hanem állatmenhelyt is alapított” [36]

„ táphiány van az állatmenhelyeeken a koronavírus miatt” [37]

„...segélykiáltásukat nem hallja meg szinte senki A menhelyek telt házzal üzemelnek...” [38]

Ezekkel a címekkel és a hozzájuk kapcsolt kutyás/macskás képekkel a korlátozások miatt megnőtt internethasználat következtében gyakrabban találkozhattak az emberek. Az empátia, sajnálkozás, segíteni akarás, erős motivációs hatással bír. Véleményem szerint, ezek is hozzájárultak ahhoz, hogy ilyen magas mértékben fogadtak örökbe társállatokat az emberek.

3. Anyag és módszer

A COVID-19 okozta világjárvány miatti korlátozások hatását a társállatainkra egy online elérhető kérdőív keresztül mértem fel. A közösségi hálón, számos kutya és macska tartással kapcsolatos csoportban megosztottam. A kérdőív 2023.02.08-tól volt elérhető, 43 kérdést tartalmazott, és körülbelül 10-15 percet vett igénybe a kitöltőktől. Egyszerű-, többszörös választásos és kifejtős válaszokat is tartalmazott.

Az első részben a gazdák általános adatait (kor, nem, lakhely, végzettség), illetve azon állat adatait kérdeztük, amelyre kitölti (kutya/macska, fajta, kor, ivar, tartásának kezdete és típusa). A második részben az állat befogadásának körülményeit (pl.: kivel együtt gondoskodik az állatról, mióta gondolkozott a kutya-, macskavállaláson) igyekeztem felmérni. A kérdőív harmadik részében az állat nevelésével, a pandémia alatt tapasztalt nehézségekkel és az állat egészségügyi problémáival foglalkoztam. Az utolsó részben pedig a már meghozott döntéseivel és a jövőbeli terveivel kapcsolatosan tettem fel kérdéseket. Abban az esetben, ha több állattal rendelkezett, újabb kitöltési lehetőséget biztosítottam, az első befejezése után.

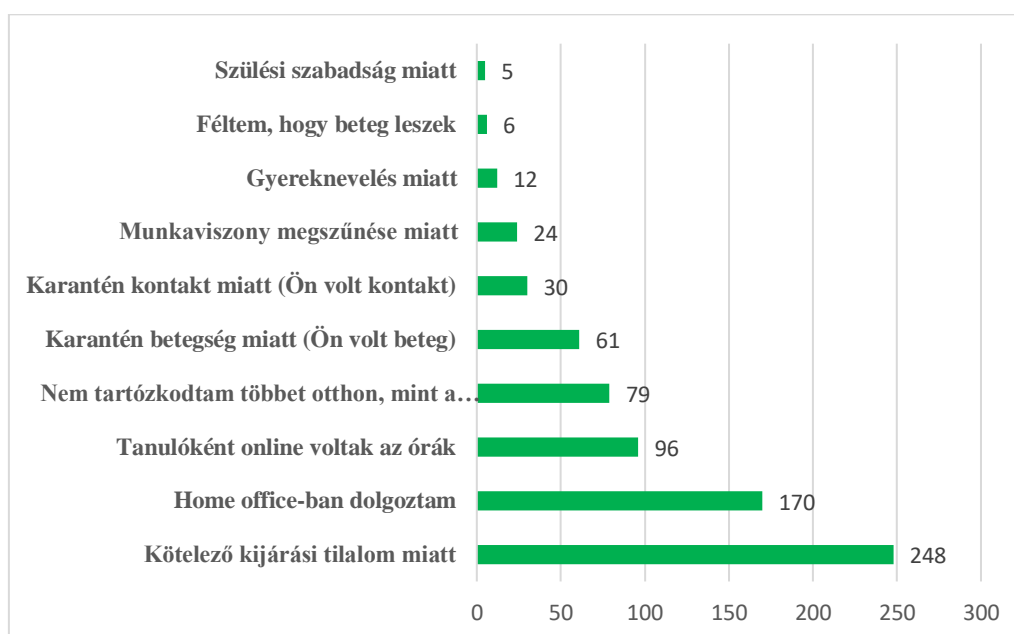
Az adatokat Microsoft Office Excelben rögzítettem, majd a továbbiakban annak segítségével és egyéni kódok alkalmazásával elemeztem a válaszokat.

4. Eredmények

4.1. A kitöltők és társállataik

Az online kérdőívet 440-en töltötték ki, ezek közül 87,5% (386 db) nő, 12,5% (53 db) pedig férfi volt. A válaszadók női többségben voltak, mely az elvárásaimmal egyezett, mivel általánosságban elmondható, hogy a nők nagyobb előszeretettel vesznek részt a kérdőívek kitöltésében és más kutatásokban is. A kitöltők életkora széles skálán mozgott, 18 és 87 év között voltak, az átlag életkor pedig 37 volt. A válaszadók lakóhely szerinti eloszlásuk túlnyomó többsége 57,8 százalékuk fővárosban él. Továbbá 15,7 százalékuk kisvárosban, 11,1 százalékuk megyeszékhelyen, 8,6 faluban vagy községben, 6,8 százalékuk pedig nagyvárosban él. Végzettségükre adott válaszaik alapján 45,2 százalékuk egyetemet, 19,5 százalék főiskolát, 15,5 százalék gimnáziumot, 8,9 százalék szakközépiskolát, 7,5 százalék OKJ-s szakmát, 2 százalék szakmunkásképzőt/szakiskolát, 1,4 százalékuk általános iskolát végzett.

Magyarországot 2020 márciusában érte el a COVID-19 világjárvány. A kormány által azonnali korlátozásokat vezettek be. Ennek kapcsán a kérdőívben megkérdeztem az állattulajdonosokat, hogy milyen okok miatt tartózkodtak többet otthonaikban. Az *.Ábra* mutatja a kérdésre kapott válaszokat.

1. ábra: Otthon maradás okai a pandémia alatt

Az ábra alapján is látható, hogy vezető okok a karantén és az átalakult életforma, mint a home office/online oktatás miatt voltak. Azonban fontos megjegyezni, hogy mind maga a betegség

mind az attól való félelem is arra készítette az embereket, hogy otthon maradjanak. Sajnálatosan a válaszadók közül 24-en voltak, akik munkaviszonya ideiglenesen vagy véglegesen megszűnt, így nekik is megnőtt a pandémia alatt otthon töltött órák száma. Ugyanakkor magas létszámmal voltak (79-en), akik azt nyilatkozták, nem töltöttek több időt otthon a COVID-19 világjárvány ellenére.

A kitöltők 62,5 százaléka (275 db) kutyára, míg 37,5 százaléka (165 db) macskára vonatkozóan töltötte ki. A fajtatiszta kutyák (54%) és a keverék kutyák (46%) közel azonos arányban voltak. A fajtatiszta kutyáknál összesen 69 féle, a fajtára adott válasz érkezett. Első helyre a labrador retriever, másodikra a mudi/tacskó/yorkshire terrier, és harmadik helyre az amerikai staffordshire terrier, negyedikre jack russel terrier, ötödik helyre pedig a golden retriever/havanese/közép uszkár/német juhászkutya/szibériai husky került.

A macskáknál azonban nagy eltérést tapasztaltam ezen a téren. A 165 macska közül 20% volt fajtatiszta, 80% pedig keverék. A macska fajtájára vonatkozó kérdésre legtöbbször a házimacskát és az európai rövidszőrűt jelölték meg. Az nagymértékű eltérés az arányokban annak az eredménye is lehet, hogy a házimacskák, európai rövidszőrű macskák, és a keverék macskák tekintetében valószínűsíthetően, vegyes válaszok érkeztek. Ennek oka, hogy ezen elnevezések használata nem egységes. További megjelölt fajták voltak: main coon, perzsa macska, brit rövidszőrű és sziámi, himalája macska, csincilla perzsa, ragdoll, abesszin macska, jóval kevesebb, de akadt cornish rex, keleti rövid szőrű, norvég erdei, orosz kék, skót lógófülű, szfinx és thai macska is.

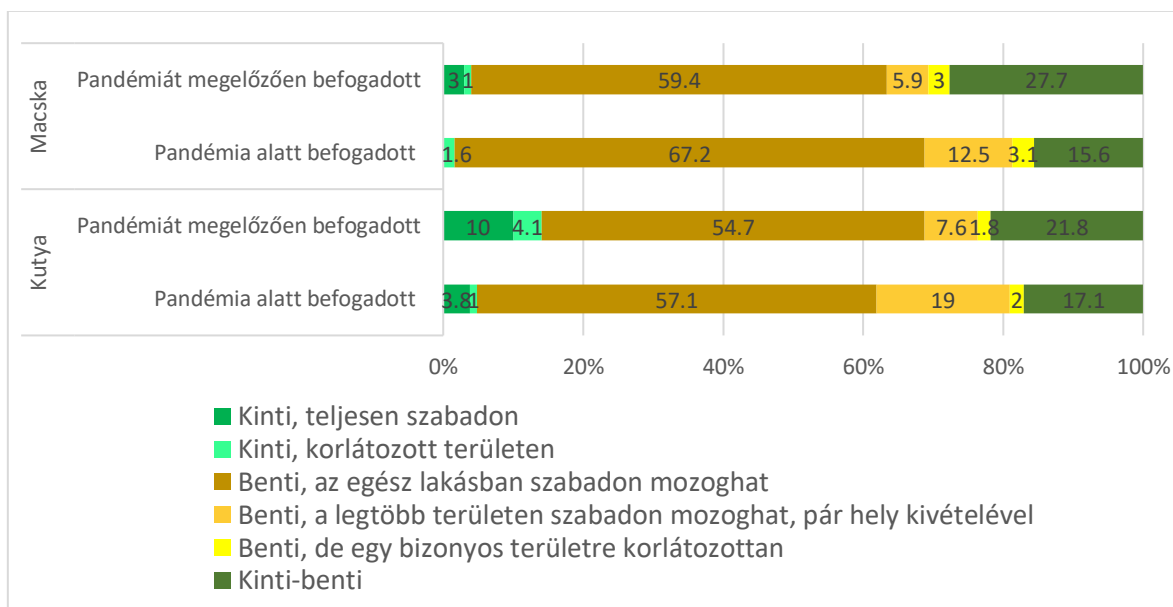
A felmérés során a társállat tartásának kezdetét is megkérdeztem, mivel a pandémia alatt tartott társállatokat két nagy csoportra lehet eszerint osztani. A válaszadók közül 271-en (62 százalék) a pandémiát megelőzően (2020 előtt), 169-en (38 százalék) pedig 2020-2023 között vállaltak állatot, 105-en kutyát és 64-en macskát. Az állatok kora a macskák körében fél-1 év és 18 év között a kutyáknál fél év alatti-16 év között mozgott. A feltevésem, miszerint a pandémia alatti időszakra is igaz volt, hogy a fiatalabb állatokat nagyobb előszeretettel fogadták be igaznak bizonyult. A felmérésem során a társállatok körében a pandémia alatt és után, tehát 2020-tól kezdődően 2023-ig, a befogadott állatok túlnyomó része 4 év alatti volt. Az ebben az időszakban vállalt kutyák 87%-a, macskák 94%-a esett a fél év alatti- 3 éves tartományba.

A társállatok tartásmódjának sorrendje, az erre vonatkozó kérdés alapján az alább látható módon alakult.

Kutya	Macska
1. Benti, az egész lakásban szabadon mozoghat	1. Benti, az egész lakásban szabadon mozoghat
2. Kinti-benti	2. Kinti-benti
3. Benti, a legtöbb területen szabadon mozoghat, pár hely kivételével	3. Benti, a legtöbb területen szabadon mozoghat, pár hely kivételével
4. Kinti, teljesen szabadon	4. Benti, de bizonyos területre korlátozottan
5. Kinti, korlátozott területen	5. Kinti, teljesen szabadon
6. Benti, de bizonyos területre korlátozottan	6. Kinti, korlátozott területen

Az elsőtől a harmadik helyig mind a két fajnál a sorrend azonos volt. A továbbiakban az eltérések valószínűsíthetően abból is adódnak, hogy a fogalmak mást jelentenek a két faj esetében. Például a kutyáknál a „Kinti, teljesen szabadon” valószínűleg a kerítésen belül, megkötés nélkül értendő, míg macskáknál a kerítés sokszor nem szab határt mozgásterüknek, ezért is okoz nehézséget őket bizonyos területre korlátozni kinti tartásnál.

A 2. ábra a pandémia alatt, illetve az azt megelőzően befogadott állatok tartásmódját hasonlítja össze a két faj esetében.

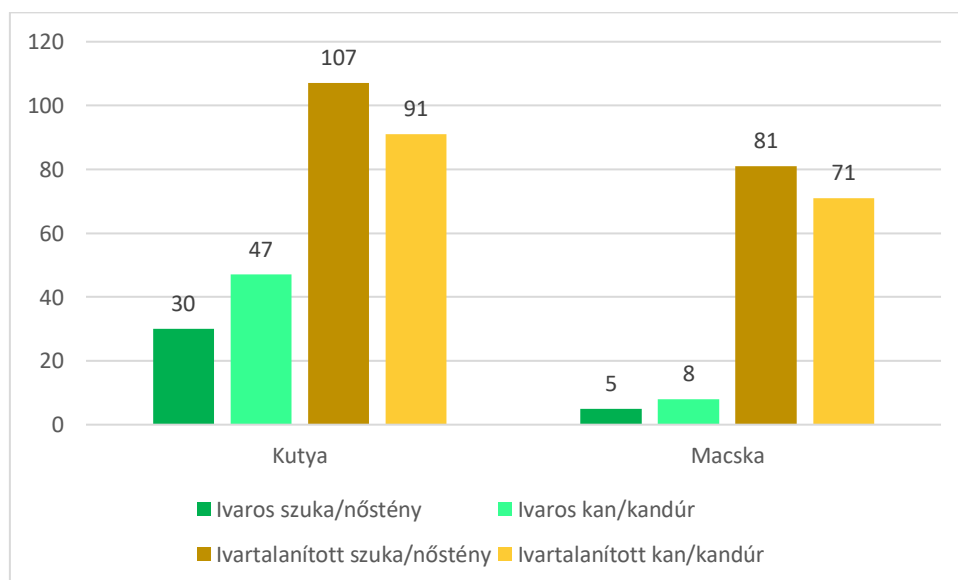
2. ábra: A társállatok tartásmódjának százalékos eloszlása

Az ábra alapján jól látható, hogy a legnagyobb százalékban a benti tartású állatok voltak, fajtól és tartásuk kezdetének időpontjától függetlenül. Azonban a pandémia alatt befogadott

kutyáknál harmadikról a második helyre került fel a „Benti, a legtöbb területen szabadon mozoghat, pár hely kivételével” válasz és lecsökkent a kint (akár szabadon, akár korlátozott területen) tartott ebek száma. Azoknál a kutyáknál, akiket kint tartottak, a gazdák lakóhelye többnyire kisváros, község, falu volt. Általánosságban elmondható, hogy a fővárosban/nagyobb városokban élők a társállatok főként benti tartását preferálják, a vidéki (kisebb városokban, falukban élő) emberek gyakran a vegyes (kinti-bent) vagy teljes mértékben kinti tartást részesítik előnyben.

4.2. Az ivartalanítás manapság

Napjainkban a társállatok ivartalanítása egyre hétköznapiabb dologgá válik. Az állatorvosok ajánlása szerint is érdemes a kedvenceket fiatal korukban ivartalanítani, ezzel elkerülhető a nem kívánt szaporulat, illetve megelőzhető több olyan betegség kialakulása is, mely a későbbiekben előfordulhat ivaros állatoknál. Ilyen betegségek például a gennyes méhgyulladás (pyometra), emlődaganatok, prosztatata megnagyobbodása, stb... A menhelyek örökbeadási protokollja tartalmazza az állatok ivartalanítását gazdához való kerülést megelőzően, vagy ehhez túl fiatal kutya/macska esetén a gazda ivartalanítási kötelezettségét. Számos állatmentő és fajtamentő egyesület ugyan ezen feltételekkel adja örökbe a társállatokat. A kérdőívemben az állat ivarára és ivartalanítási állapotára a 3. ábra mutatja a kapott válaszokat.

3. ábra: Ivar és ivartalanítási arányok kutyáknál és macskáknál

Az ábra alapján is látható, hogy nagyobb arányban vannak azon társállatok, mind macskák mind kutyák, melyeket ivartalanítottak. Összességében 80%-a az állatoknak már átesett ilyen beavatkozáson. Mind a két fajnál megfigyelhető, hogy az ivaros kanok/kandúrok nagyobb számmal rendelkeznek, mint az ivaros szukák/nőstények. Ennek az ellentéte is igaz, tehát az ivartalan kanok/kandúrok száma alacsonyabb az ivartalanított szukák/nőstények számánál. Tehát a nőstény állatokat gyakrabban (7,5 százalékkal) vetik alá ilyen műtétnek. A háttérben valószínűsíthetően, az ivartalanításhoz kapcsolódó tévhitek/ellenvetések, a beavatkozás ára együttesen és külön-külön is szerepet játszanak. Az ivaros állatok összesen 90-en voltak, melyek közül 2-en még nem érték el a megfelelő kort a beavatkozáshoz. Így tehát kerekén 20%-a (88 db) a társállatoknak maradt ivaroson. Ezen állatok gazdáinak nemét is megvizsgáltam. A női gazdák 19,7%-a, a férfi gazdák 22,6%-a nem ivartalanította társállatát. A lakhely szerinti megoszlásokat vizsgálva azt találtam, hogy a faluban/községben élők között volt a legmagasabb arányaiban az ivartalanított állatok száma (31,6%, míg a fővárosban 16%). A menhelyről való származás ellenére 9 állat nem volt ivartalanítva, 6 kan és 2 szuka kutya, illetve 1 nőstény macska. Véleményem szerint ez az eredmény meglepő annak tekintetében, hogy a menhelyről való örökbefogadás a már említett ivartalanítási feltételekkel zajlik. Mindent összevetve azonban elmondható, hogy a magas ivartalanított társállatok száma biztató eredmény.

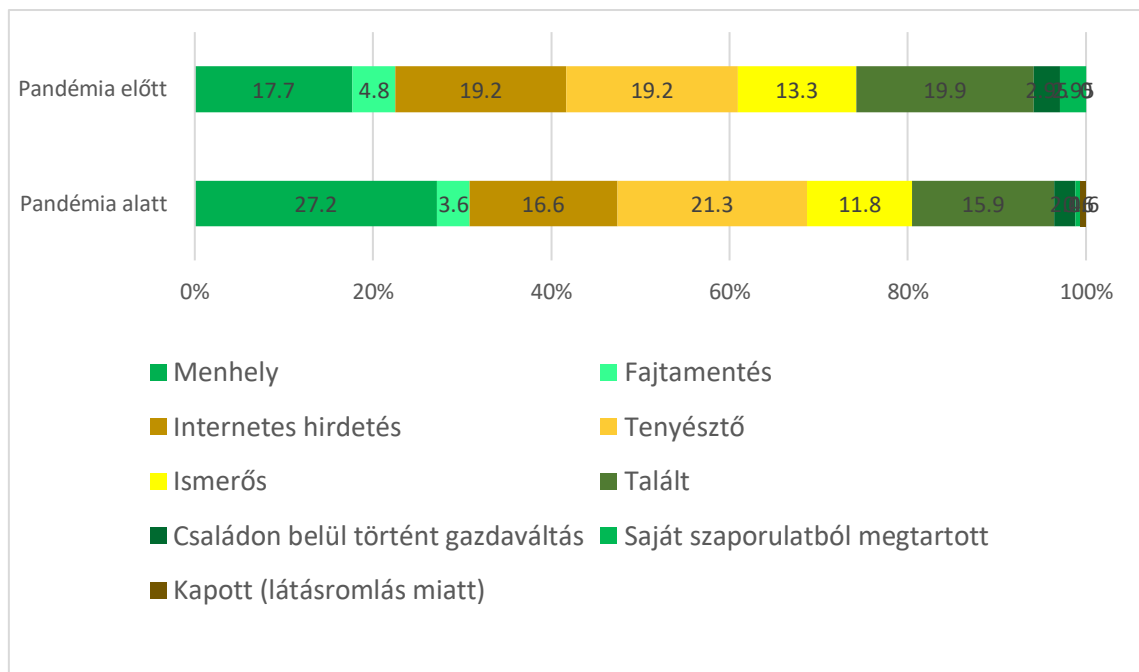
4.3. A társállatok befogadásának körülményei

Az kérdőívben szereplő társállatok közül 27-en már nem élnek jelenleg a gazdájukkal. A vezető indok az állat halála volt, de bizonyos esetekben a gazdik arról számoltak be, hogy társállatuk más gazdához került. Az állattartók 77 százalékának már volt ezt megelőzően saját kedvence, 23 százalékuk pedig a kérdőívben szereplő volt az első kisállata. 74,8 százalékuk mondta, hogy saját ötlete volt, 4,3 százalékuk közös döntésre hivatkozott, 20,9 százalék pedig azt mondta, hogy nem az ő ötlete volt az állatvállalás. Az utóbbi esetben a válaszadók azért nyilatkoztak így, mert az állat eredetét tekintve talált volt, vagy kényszerhelyzet állt elő. A kitöltők 30%-a egyedül, 70%-a valaki mással közösen gondoskodik a kiskedvencéről. A legtöbben családdal, házastárssal/élettárssal, de akadtak olyanok, akik lakótárssal vagy barátal osztoznak az állattartás felelősségén. A válaszadók nagytöbbsége, 72,5%-a már hosszabb ideje vagy akár évek óta gondolkozott az állatvállaláson, 19,8%-a csak közvetlen előtte, vagy a befogadás átgondolása nélkül vágott bele, 7,7% pedig úgy vélekedett nem volt döntési helyzetben, így nem fontolta meg előzetesen. A válaszadók 52,5%-a jelölte meg, hogy nem tájékozódott előtte, saját tapasztalataikra hagyatkoztak, köztük voltak olyanok is, akiknek saját

társállata ezt megelőzően nem volt. 46,1% használta az internetet információszerzésre, 27% állatorvostól kértek tájékoztatást, 23,6% barátoktól, 22,3% könyveket is használ, 15,5% pedig a családhoz fordultak segítségért. Egyéb válaszokként a kitöltők említették a tenyésztőket, a menhelyeket/fajtamentőket, illetve trénert is megkerestek ebben az ügyben. A sajtótapasztalattól eltekintve a különböző generációk mindegyikénél (veterán, baby boom, X, Y, Z) szerepelt az internet, mint információszerzés, még hozzá a veterán generációt leszámítva a többi esetben első helyen. Ebben nagy valószínűséggel szerepet játszhatott a pandémia miatti korlátozott lehetőségek, illetve az, hogy az újabb és újabb generációk számára az internet nem csak hogy a hétköznapihoz tartozik, de a használatával töltött órák száma is nő. A válaszadók közel fele az Y generációba, 44 százalékuk az X és Z generációba tartozik, akik jellemzően többet veszik igénybe a világhálót. A veterán és baby boom generáció együttesen 7 százaléka (31 db) volt a kitöltőknek. Az állatorvosoknak nem csak a kedvencek gyógyításában van szerepe, de fontos kiemelni, hogy lehetőség van már a tájékozódás idején a szaktudásuk igénybevételére. Sokszor a naprakész tudásuk az állat oltásaival, etetésével, betegségek megelőzésével kapcsolatban hasznos lehet. Az állatorvosi tájékoztatást igénybe vett gazdik közül 34,4% első társállatos gazdi volt, 65,6%-nak pedig már volt ezt megelőzően. Emellett a pandémia alatt vállalt állatok gazdái és a különböző korcsoportok is elsődleges/másodlagos (kivételek alól az X generáció, ahol kis különbséggel, de negyedleges) információszerzési lehetőségként választották őket. Fontos azonban kiemelni, hogy összességében a gazdák mindössze 27%-a szavazott az állatorvosi tájékoztatásra, miközben véleményem szerint sok kérdés esetében a leghitelesebb forrást jelentik.

4.4. Honnan, mikor és miért?

Az állat származására vonatkozó kérdés során a legtöbben (21,4%) a menhelyet jelölték meg. Ezt követték a tenyésztők (20%), a talált állatok (18,4%), az internetes hirdetések (18,2%) ismerősöktől szerzett kedvencek (12,7%), a fajtamentők (4,3%), családon belüli gazdaváltás (2,7%), saját szaporulatból megtartott állatok (2%). (Egy kivételes esetben pedig kapott állatról volt szó, az újdonsült gazda látásromlása miatt.) A pandémia alatt és azt megelőzően befogadott társállatok származási helyének arányát az 4. ábra mutatja.

4. ábra: A társállatok származásának százalékos eloszlása

A korábbi elvárásaimmal és más tanulmányokkal megegyezően, a pandémia időszaka alatt megnőtt a menhelyekről örökbe fogadott kutyák/macsák száma és aránya. Ez az arány szerinti emelkedés jól látható a fenti ábrán. A menhelyeken kívül a házikedvencek továbbra is elsősorban tenyésztőktől/szaporítóktól, ismerősöktől származtak, vagy internetes hirdetésen keresztül találtak gazdára, vagy talált állatról volt szó.

Azt illetően, hogy az állatvállalás időzítését milyen tényezők befolyásolták 49,5% jelezte, hogy a pandémia nem játszott szerepet döntésükben. A járvány ideje alatt befogadott állatok gazdáinak 43,2%-a szintén így vélekedtek, azonban közülük voltak, akik jelezték, hogy új ritmust/társaságot jelentett az állat, vagy éppen, hogy ebben az időszakban több idejük volt. Véleményem szerint tehát náluk is befolyással voltak a pandémia miatt kialakult változások a döntésükre. A vezető érv a gazdák társaságra vágyása volt, melyet egy kiskedvenc biztosított számukra. Azoknak az állattulajdonosoknak, akik már a járványt megelőzően tartották kedvencüket 26%-a, a pandémia alatti gazdik több, mint 30%-a válaszolt ennek megfelelően. Összesen 5,9% vélte úgy, hogy a társállat kapcsán új ismeretségekre tehet szert, mely számukra olyan kedvező tényező, ami a döntésük meghozatalában szerepet játszott. A gazdává válás folyamatában az életmódban beállt változások, mint hogy az állat új ritmust és elfoglaltságot jelent számukra, vagy éppen a séták miatti kimozdulás fontos szempontnak bizonyult. A járvány helyzetben ezek még fontosabbá váltak, akárcsak az, hogy az emberek többségének megnőtt az otthon töltött órák száma ezáltal több szabadidejük is lett. Ez lehetővé tette az kedvencekről

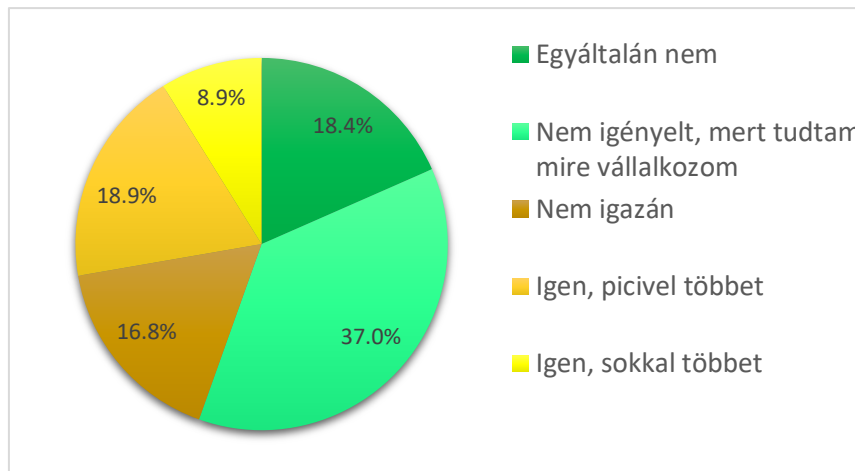
való gondoskodást azok számára is, akik eddig a szabadidejük hiánya miatt nem vállaltak állatot. A járvány ideje alatt 21 gazdi jelezte, hogy az állat ebben az időszakban született meg, melyek 13-an tenyésztőtől származtak, a többi ismerőstől, saját szaporulatból, internetes hirdetésből származtak, talált állatok voltak. Összesen 8,6% mondta, hogy a család és a gyerekek nyomása miatt vágott bele, 9,1% (pandémia alatt gazdává váltak közül 10,6%) kényszerhelyzetre hivatkozott. A szorult helyzetbe került gazdák közül, 16-an mondták, hogy nem a saját ötletük volt, 12-en érezték úgy, hogy nem volt döntési joguk, és 7 esetben volt egyszerre mind a kettő igaz. Az ilyen szituációkban talált állatról, meglepetésből kapott kedvencről, vagy családon belüli gazdaváltásról volt szó. Az állatvállalásának időzítésére vonatkozó egyéb válaszok között szerepelt, a költözés/anyagi okok, melyek akkor tették lehetővé ezt, a terápiás céllal, segíteni akarás („Nem bírtam tovább tétlenül nézni a sok gazdát kereső kutyát.”), a már meglévő állat számára társaság, az előző állat halála, és a folyamatos állattartás igénye.

4.5. Társállattartás: Idő és figyelem

A kutya és macska tartásnak számos pszichológiai, fizikai és társadalmi előnye van. Például társaságot biztosítanak, bizonyított tény, hogy képesek csökkenteni a stresszt és a depressziót és az önbizalomra gyakorolt jótékony hatásuk is ismert. Emellett viszont hatalmas felelősség és hátrányok is járnak vele, melyeket vállalni kell egy kedvenc befogadása esetén. Az állatvédelmi törvények kimondják az állattartó kötelezettségeit. Ezek közé tartoznak az állat szükségleteinek biztosítása, mint az élelem, megfelelő mozgás biztosítása, egészségük figyelemmel kísérése, stb ... Manapság nagyon gyorsan és könnyen szinte bárki lehet gazdi, de fontos tisztában lenni ezen kötelezettségek anyagi költségeivel és időbeli igényével. Ha csak az élelemmel való ellátást tekintjük, rendkívül sokféle lehetőség közül választhat az állattartó, például: otthoni koszt, tápok széles választéka (száraz/nedves), BARF etetés, stb... Lényege mindig az, hogy az egyed igényeinek (korának, méretének, ivari és egészségügyi állapotának, stb...) megfelelő legyen. Számolni kell azzal is, hogy ezek a költségek megnőhetnek például egészségügyi problémák esetén. De ez csak egy tényező a számtalan másik közül, melyek szintén anyagi vonzattal bírnak. (A megfelelő állatorvosi ellátás, gyógyszerek, állatkozmetikus, állatfelszerelések, stb...) Az állattartás emellett időbeli elfoglaltságot jelent. Ez fajonként, fajtánként, sőt egyedenként is eltérő lehet. Fontos tisztában lenni a leendő (vagy már meglévő) kedvenc igényével ezen a téren is. Figyelmet kell fordítani és kellő időt szánni a kiskedvenc megfelelő szocializációjára, vele való játékra, sétára, tanítására, igény szerint kutyaiskolára,

több állat esetén a csapatba való megfelelő beilleszkedésére. Ezek nem csak hogy állattulajdonosi kötelezettségek, de mind hozzájárulnak a szoros társállat-ember kapcsolat kialakításához is.

A kérdőívembe felmértem, hogy az emberek hogyan vélekedtek az állattuk időigényével kapcsolatban. Az 5. ábra mutatja a kérdésre kapott válaszok százalékos eloszlását.

5. ábra: Több időt igényel-e a kutyával/macskával való foglalkozás, mint ahogy eredetileg számított rá?

A fenti diagramm alapján látható, hogy a gazdik 27,8 %-a vélekedett úgy, hogy kutyájára/macskájára több időt kell szánnia, mint azt eredetileg gondolta. A kutyagazdik közül 29,8%, a macskagazdik közül 24,2% szavaztak igennel. Arányaiban tehát 5 százalék különbség volt a két faj közt, így kimondható, hogy a kutyás gazdik körében gyakrabban fordult elő ez a jellegű probléma. Mivel általánosságban elmondható, hogy maga a kutyatartás több időt igényel a macskatartáshoz képest, ez is indokolhatta az eltérést. Az előzetes információgyűjtést illetően 10,9% nem tájékozódott, és 7,5% pedig kizárólag saját tapasztalatra hagyatkozott. Megvizsgáltam az „időigényesebb” kedvencek tartásának kezdetét is. A pandémia alatt befogadott állatok gazdái (36,7%), majdnem 15 százalékkal többször válaszoltak igennel erre a kérdésemre, mint a járványt megelőzően befogadott kedvencek gazdái (22%). Az „időigényes” társállatból 27,9%-ban számoltak be a gazdik valamilyen egészségügyi problémáról, 59,8%-ban pedig nehézségről az állat nevelése során. Ezek feltehetően közrejátszottak a tervezettnél nagyobb időigényben.

Fontos megemlíteni, hogy minden állat saját személyiséggel rendelkezik, így maga az egyed eltérő igényekkel rendelkezik fajtársaihoz/fajtájához képest. Vannak olyan kutyák/macskák, akik a gazdi figyelmét gyakrabban igénylik társaiknál, és akadnak, akik kevesebbet. A társállatokra szánt szabadidő és a kiskedvencek erre való igényei szoros összefüggésben vannak. Abban az

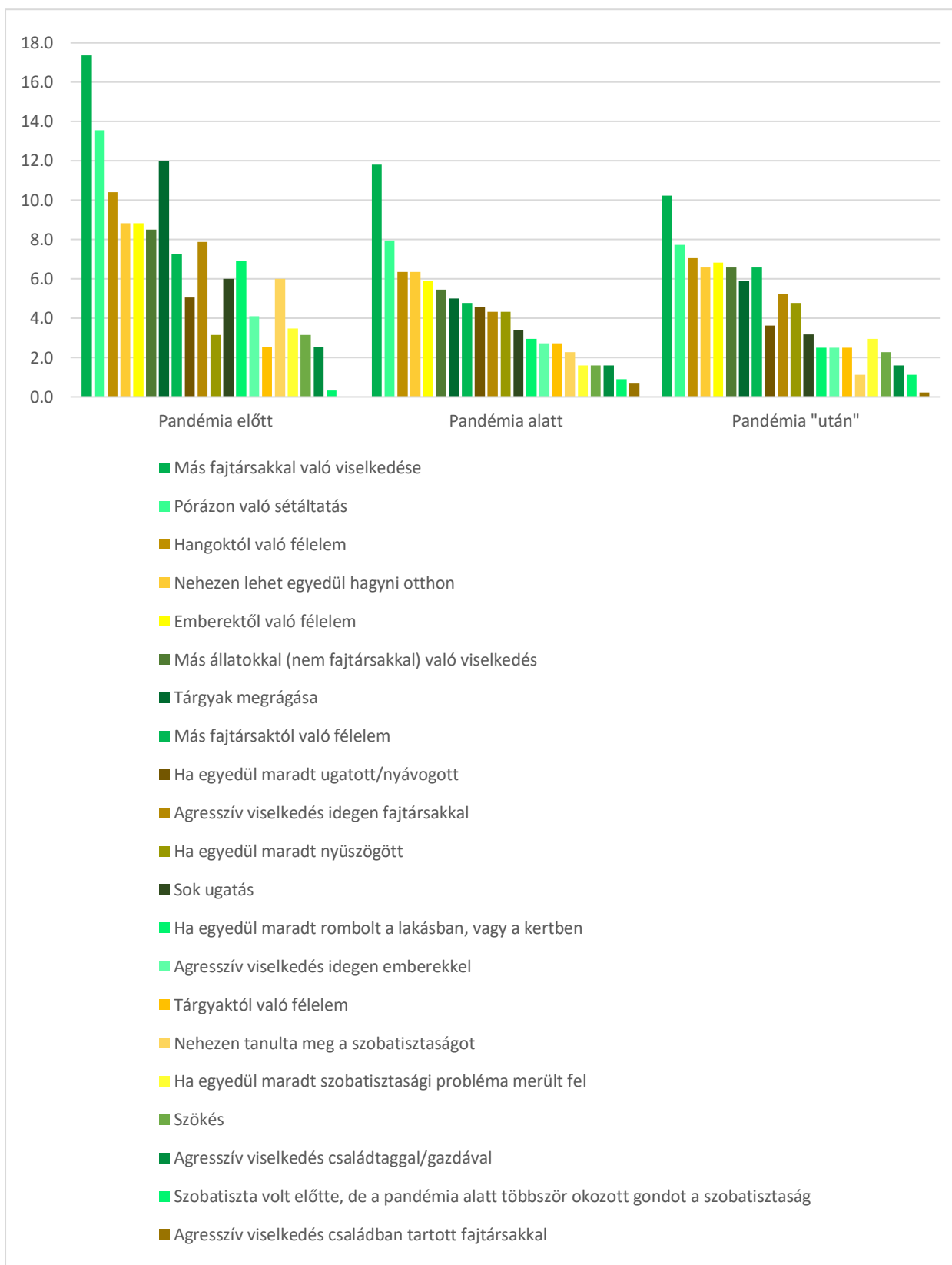
esetben, ha ez a kettő tényező nincs összhangban, és az állattartó részéről túl sok/túl kevés figyelmet kap az állat kialakulhatnak viselkedésbeli problémák. Az „unatkozó” kedvencek igyekeznek elfoglaltságot találni, amely járhat a gazdák számára nem kívánt magatartással. Például kaparással, rombolással, tárgyak megrágásával, ugatással/nyávogással, szökéssel, stb... Ellenben a „túl sok figyelmet” kapó állatoknál is előfordulhatnak nem kívánt viselkedésben megnyilvánuló problémák. Például féltékenység, szorongás, bujdosás, agresszív viselkedés, stb...

A kérdőívemben a gazdik 55,7%-a úgy érezte nem változott meg a kedvencére fordított össz idő mennyisége a pandémia időszaka alatt. Közülük 27,8% jelezte, hogy ő maga sem töltöttek több időt otthon a korlátozások ellenére. A többi gazda válaszai alapján 2,5%-nál csökkent, 41,8%-nál viszont megnőtt a társállattal való foglalkozás ideje. Utóbbi esetben 72,8%-ban voltak, akik 2020 előtt (a pandémia időszakát megelőzően) vállaltak állatot és 27,2%-ban, akik 2020-2023 között. Tehát a pandémia alatt befogadott társállatok esetében a kezdeti állapothoz képest még nagyobb mennyiségű szabadidőt fordítottak rájuk a gazdik. A kitöltők 13,6%-a számolt be arról, hogy a pandémia alatt több szabadidejüket fordították kedvencükre és véleményük szerint az állatuk nagyobb mennyiségű figyelmet kívánt, mint azt eredetileg gondolták volna. Bár az nem evidens, hogy a megnőtt rájuk irányuló figyelem miatt volt-e megnövekedett az időigényük, vagy éppen fordítva, tehát a magas időigényük miatt igyekeztek a gazdik több szabadidejüket az állatukra fordítani. Ami viszont biztosan elmondható, hogy a pandémia időszaka alatt sokan voltak, akik az eddiginél több időt fordítottak a kiskedvencükkel való foglalkozásra. A válaszadók közül, akikre ez igaz volt, 62% kutyára vonatkozóan töltötte ki. Lényeges ismét megemlíteni, hogy a séta jelentette kimozdulási lehetőség a kutyatartóknál az állatvállalás döntésének meghozatalában fontos szerepet játszott. A korlátozások időszakában befogadott kutyák gazdáinak közel 20%-a említette ezt. A pandémiát megelőző időszakban befogadott állatok gazdáinál ez 12,3% volt. Ez a különbség alátámasztja azt a feltevésem, miszerint a kutyasétáltatás nem csupán kötelezettség, de lehetőség is volt, ezáltal a jelentőse is nőtt. A kutyasétáltatás időtartamának változását is felmértem a korlátozások ideje alatt. 211 gazdi szerint nem változott, 53 szerint nőtt, 23 szerint pedig csökkent a pandémia alatt a séták össz időtartama. A kisebb séták vezető oka a betegségtől való félelem miatti csökkent szociális kapcsolattartás volt.

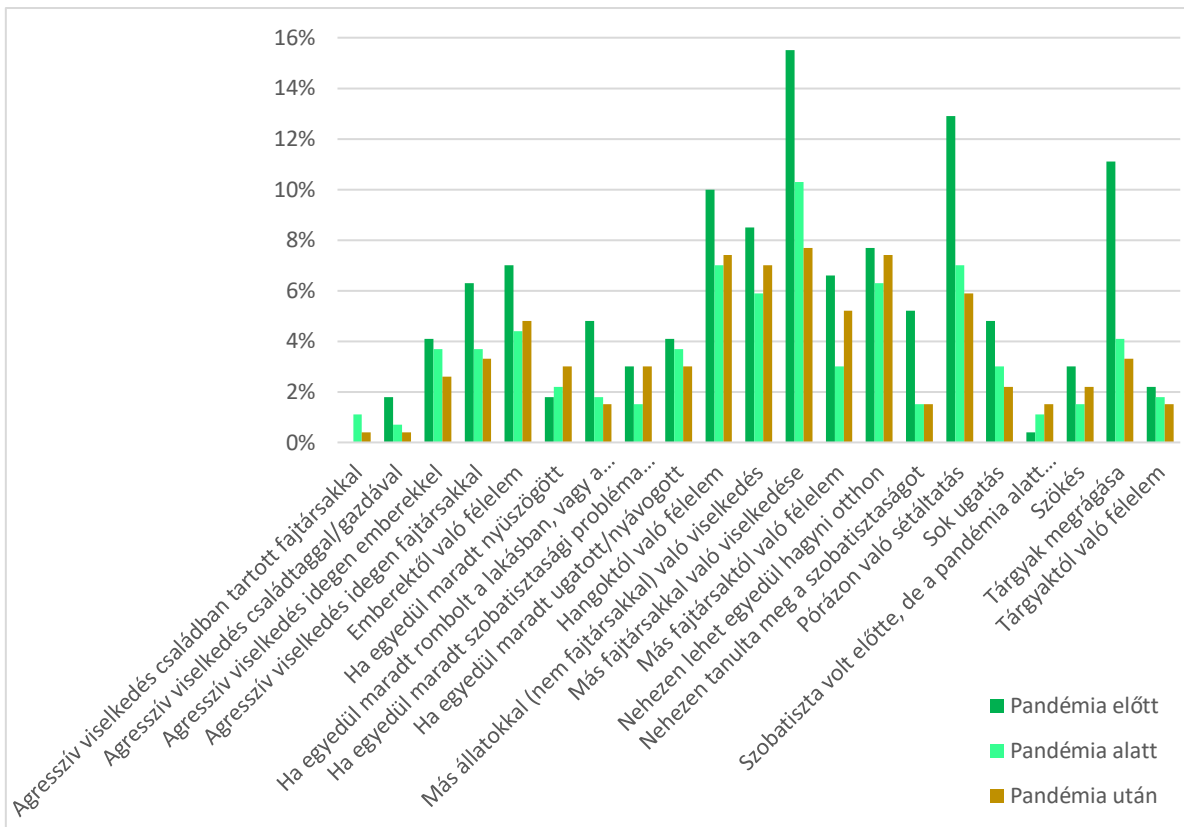
4.6. A pandémia és a nehézségek

A COVID-19 járvány miatti korlátozások hatással volt a társállatok nevelésére is, melyben határokat szabott. A kérdőívem által igyekeztem felmérni, hogy mennyire nehezítette meg a pandémia és milyen módon. 389 kitöltő nem tapasztalt nehézséget a pandémia okán a kedvence nevelésében. Bár 51-en válaszoltak igennel, a „A pandémia miatt voltak nehézségei az állat nevelése kapcsán?” kérdésemre, de 64-en jeleztek valamilyen problémát. Az első helyen említették a gazdák, hogy nem tudták kutyaiskolákba/kutyaóvodákba vinni kedvencüket. A következő helyre kerültek a kevesebb program szervezése, kisebb sétákra való vitel és a megfelelőnek vélt szocializáció hiánya. További gondok voltak a nehezebben megoldható állatorvosi ellátás, következetesség az otthoni figyelemfelhívásokkal/etetéssel kapcsolatban, az élelem/gyógyszer beszerzése az állat számára, a más emberekkel való találkozás és kontaktus, valamint, hogy nem mehetett be a rendelőbe kiskedvencével együtt. Egyéb válaszként megjegyezték problémaként, hogy a „túl sok” együtt töltött idő miatt a korlátozások feloldásakor társállatuk nem volt képes egyedül maradni/szeparációs szorongás alakult ki nála. Továbbá, hogy a betegség súlyossága többeknél megnehezítette/ideiglenesen ellehetetlenítette a kiskedvenc ellátását. Volt, aki megjegyezte, hogy pozitív hatással volt a pandémia miatti változás a gazda-állat kapcsolatára.

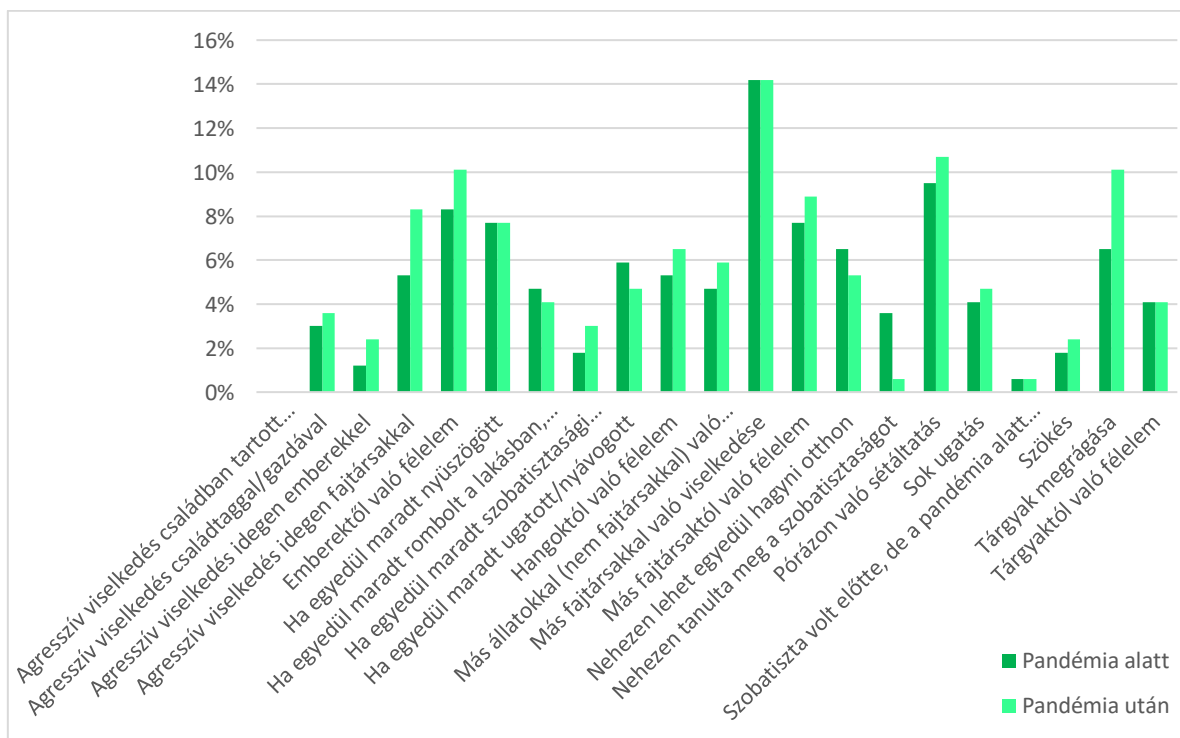
A kutya/macska nevelése során 200-an tapasztaltak nehézséget, 240-en vélték úgy, hogy nem. Azonban a 240 gazdából 74-en mégis jeleztek problémát a pandémia előtti/alatti vagy a korlátozások utáni időszakban. Ezek miatt is nehéz pontosan megítélni, hogy valóban kiknél és milyen jellegű problémák adódtak a pandémia kapcsán. A kérdőívemben felmértem a különböző időszakokban (1: Pandémiát megelőző; 2: Pandémia és a korlátozások alatti; 3: Pandémia „utáni”, korlátozások teljes feloldása utáni) megélt problémákat, melyeket a **6. ábra** mutat. Az ábrán mind a pandémia alatt, mind pedig az azt megelőzően vállalt állatok nevelése során tapasztalt problémák együttesen láthatóak. Az ábra valóság-hű elemzéséhez fontos volt szem előtt tartani, hogy a pandémia előtti időszokról azok tudtak hitelesen nyilatkozni, akik vagy már akkor is rendelkeztek a kiskedvencsel, vagy valamilyen okból kifolyóan ismerik az állat előéletét. Ilyen ok lehet a családon belüli gazdaváltás, de bizonyos tényezőkről a menhelyek/fajmentők is tudnak információt szolgáltatni, például az állat viszonyáról emberekkel, más fajtársakkal vagy gyerekekkel kapcsolatban, a pórázon való sétálásról. Ezt számításba véve számítottam ki a különböző problémák százalékos arányát. A pandémia előtt tapasztalt nehézségekről 317 kitöltő válasza alapján készítettem a diagramot, a fentebb említettek szerint.

6. ábra: Társállatok nevelés során tapasztalt nehézségek százalékos előfordulása a pandémia előtti, alatti és „utáni” időszakokban

7. ábra: A járvány előtt, alatt és „után” tapasztalt problémák a pandémiát megelőzően vállalt társállatoknál

8. ábra: A járvány előtt, alatt és „után” tapasztalt problémák a pandémia alatt vállalt társállatoknál

A 7. és 8. ábra mutatja a pandémia alatt és azt megelőzően vállalat társállatokkal kapcsolatos problémák százalékos alakulását a korlátozások előtti, alatti és utáni időszakokban.

A 6. ábra alapján is látható, hogy a leggyakrabban (mind a három időszakban) a társállat más fajtársakkal való viselkedése okozott problémát. A „nem helyénvaló” viselkedés oka jellemzően a félelem vagy az agresszió volt. A fajtársaktól/nem fajtársaktól való félelem nagyrészt az állat szocializációjából adódó probléma. Másrészt lehet valamilyen negatív tapasztalat következménye is. Például, ha egy macska kutyatámadást szenved el. A pandémia hatással volt a társállatok szocializációjára. Sokan jelezték, hogy nem tudták kutyaiskolába/kutyaovodába vinni kedvencüket ebben az időben. Így összességében ebből is eredhetett, hogy a pandémia időszaka alatt befogadott állatoknál magasabb arányban fordultak elő fajtársaktól való félelmi problémával rendelkező kedvencek. Hasonlóképp alakult a fajtársakkal való agresszív viselkedés is. A fajtársak közötti agresszió okának eredete rendkívül sokrétű lehet. Például rangsor beállítása a falkában, játék/gazda védelme, szocializációs probléma, félelem miatti, „csupán játék”, stb... Az idős állatoknál újonnan megjelenő agresszió oka gyakran összefüggésben van a romló egészségi állapotukkal. Emellett a mentális leépülésük is előidézhethet viselkedésükben változást, például megnőtt mennyiségű ugatást.

Gyakori válasz volt a pórázon való sétálás, mely a kontroll problémák közé tartozik. Hátterében állhat a nem megfelelő nevelés, az ember és társállata közti kapcsolat zavara, félelem/fóbia, ivarizáshoz kapcsolódó viselkedés. Hasonló okok miatt előfordulhat felugrás vagy szélsőséges esetben szökés. A pórázon való nem megfelelő sétálás a pandémia alatt befogadott társállatoknál nagyobb százalékban fordult elő és a korlátozások feloldásával tovább nőtt, míg a járványt megelőzően befogadott állatoknál csökkent. Ez a probléma nem kizárólag kutyáknál fordult elő, hanem macskáknál is, mely esetekben benti tartású cicákról volt szó. A kérdőívre érkezett válaszoknál a szökés gyakran párosult a nem megfelelő módon való sétálással pórázon, fajtársakkal való viselkedési problémákkal vagy egyéb destruktív viselkedéssel, például rombolással.

A következő probléma a tárgytól és a hangoktól való félelem. Mind a kutyák, mind a macskák az embereknél sokkal jobb hallással rendelkeznek, emellett mozgatható fülkagylóiknak köszönhetően rendkívül jól tudják lokalizálni a hang forrását. Természetes viselkedésükhöz hozzá tartozik, hogy a nagy zajjal/hirtelen jelentkező/csattanó hangoktól megijednek vagy óvatosak a számukra ismeretlen hangok forrásával. Számos az emberek számára hétköznapi hanggal rendelkező tárgyak is lehetnek félelmetesek társállataink számára (például a porszívó hangja), ezekhez viszont idővel adaptálódhatnak vagy megtaníthatjuk őket hozzászokni. Ebben fontos szerepet játszik az állat szocializációja, kifejezetten fiatal korában. A hangoktól való

félelem gyakran párosul vihartól/tűzijátéktól való félelemmel vagy fóbiával is. A félelem és fóbia közötti különbség az inger által kiváltott reakció mértékében észlelhető. Félelmi viselkedés esetén láthatjuk, hogy az állat inkább kerüli a hang forrását/elbújik/összehúzza magát/stb... Fóbiáról azonban akkor beszélünk, ha az ingerre adott válasz extrém mértékű. Lényeges megjegyezni, hogy a félelem fokozódásával a probléma átalakulhat fóbiává. A kérdőívben szereplő társállatok több mint háromnegyede a fővárosban/nagyvárosokban él, ahol lényegesen több a zaj a kis településekhez képest. A pandémia alatt vállalt állatoknál a hangoktól és tárgyaktól való félelem gyakrabban fordult elő (11,8%), mint az azt megelőzően vállalt társaiknál (8,8%). Emellett a korlátozások megszűnésével ez az arány nőtt a pandémia alatt befogadott állatoknál, ami valószínűsíthetően összefüggésben van azzal, hogy az emberek életmódja visszatért a régi kerékvágásba.

Az előforduló problémák közül az emberektől való félelem is számottevő volt. Az emberektől való félelem oka lehet szocializációs vagy negatív élmény miatt kialakult probléma. Leggyakrabban az idegen felnőtt férfiak a félelemkeltők társállataink számára, legkevésbé pedig az ismerős fiatal nő nemű emberek. Rossz tapasztalat (például bántalmazás) esetén nem csak az adott személytől, de hozzá hasonló küllemű/hangú/alkatú/mozgású/szagú emberektől való félelem akár egy életen keresztül is kísérheti társállatunkat. Fontos kiemelni, hogy az állatorvosoktól való félelem vezető helyen szerepel ebben a témakörben. Maga a rendelő, az idegen emberek/állatok/szagok/hangok/tárgyak, de egy negatív élmény is közre játszhat ennek kialakulásában. Az állat/gazda/állatorvos szempontjából is lényeges a jó kapcsolat kialakítása, kifejezetten a fiatal állatok esetében, amikor még könnyen befolyásolhatóak. A korlátozások teljes feloldásával a pandémia alatt vállalt társállatoknál az emberektől való félelem aránya fokozódott. Ez hasonlóképpen a hangoktól való félelemhez a normál kerékvágásba való visszatérés miatt lehetett, hisz ekkor több emberrel találkozhatott a társállat.

A társállatok normál viselkedései között is akadnak olyanok, melyek a gazdák számára nem kívánatosak és nagy gondot tudnak okozni. Kölyökkutya esetében például a tárgyak megrágása, a rombolás, a felugrás vagy kismacsákánál a játék közbeni karmolás, a kaparás, tárgyak lelökése, karmok bútorokon való élesítése. A megfelelő nevelés és a következetesség ezekre a nehézségekre könnyen megoldással szolgálhat. A már kialakult és eddig megengedett szokásokon jóval nehezebb változtatni. A korlátozások ideje alatti bezártság miatt számos társállat nem, vagy csak alig töltött egyedül otthon időt. A kérdőívben szereplő kedvenceknél gyakori probléma volt, hogy nehezen lehetett otthon hagyni, ha mégis erre került sor rombolt vagy megrágott dolgokat, nyüszögött/ugatott/nyávogott vagy szobatisztasági probléma merült fel. Mivel a korlátozások alatt volt a legkevésbé kedvenc otthon hagyva a járványt megelőzően

vállalt állatoknál ezek a problémák rendszerint a pandémiát megelőzően vagy/és azt követően jelentkeztek. A korlátozások ideje alatt vállalat társsállatoknál ezek a problémák gyakran egybeestek a befogadásukkal. Fontos azonban kiemelni, hogy ezekben az esetekben kölyök/ fiatal kedvencekről volt szó és bizonyos fokig a természetes viselkedésük és a tanulási folyamatuknak a része.

A szeparációs szorongás egy olyan tünetegyüttes, mely során a társállat a gazda távozása vagy annak lehetősége miatti stressz következtében viselkedik problémásan. Tünetei közé tartoznak (a már említett) vokalizálás (nyüszögés/nyávogás/ugatás), rombolás, felugrás, szobatisztasági problémák (bevizelés, bélsárürítés), vagy éppen a teljes letargia, evéssel/ivással kapcsolatos gondok. Az ilyen társállatokat rendkívül nehéz otthon hagyni, ha egyáltalán lehetséges és a gazdák számára érzelmileg is megterhelő lehet. Ezzel a problémával küzdő válaszadók közül egyikük úgy nyilatkozott:

„Több időt és energiát igényel, mint hittem. Sok mindenről le kell mondanom.”

A különböző tünetek megléte önmagában, mint például a szobatisztasági gondok nem feltétlenül erednek szeparációs szorongásból. Több tünet együttes fennállása esetén azonban érdemes rá gondolni.

A vizeléssel kapcsolatos problémák kölyök állatnál vagy új gazdához való kerülés (például menhelyi származás) esetén bár kellemetlenek lehetnek, de a normál viselkedéshez tartoznak. Ilyenkor az állat könnyen tanítható még szobatisztaságra, ami a megoldást jelenti. Valós probléma akkor áll fent, ha az eddig megszokott menetű ürítésben hirtelen változás jelentkezik. Ennek hátterében állhat egészségügyi ok (húgyúti betegségek), vagy félelem, szorongás, izgalom. Macskáknál ismert egészségügyi betegség a FIC (Feline Idiopathic Cystitis), mely pontos okát a mai tudomány még nem ismeri, de a stressz jelentősen hozzájárul a kialakulásához. A stresszt okozó faktor egyedeként változó lehet (nem megszokott hangos zaj/idegen emberek/új tárgyak/stb...), akárcsak az erre való érzékenységük. A kérdőívben szereplő 165 macskából 9-nél lépett fel valamilyen szobatisztasággal kapcsolatos probléma.

A kérdőívben egyéb problémákra adott válaszokként szerepeltek még a társállat túlzott ragaszkodása, a rombolás, a felugrás, nagy mozgásigény, a kaparás, a tömegközlekedéssel kapcsolatos gondok és az evéshez köthető problémák (lopás, kukázás, földről felevés, túlzott vagy csekély mennyiségű táplálékfogyasztás).

Sok viselkedésprobléma elkerülhető, ha a kisállat fiatal korától helyes és következetes nevelést kap. Bár minden egyed más és más, így a felmerülő gondok esetében fontos a probléma felismerése és mihamarabbi megoldása. Napjainkban erre már rendkívül sok választási lehetősége van minden gazdának. Az állatok nevelése során tapasztalt problémákkal

kapcsolatban 143-an válaszoltak úgy, hogy nem kértek segítséget a megoldásában. Akik viszont igen, különböző forrásokat vettek igénybe. Internet (123 db), állatorvos (114 db), kutyatrénerek (95 db), más kutyatartók/macskatartók (80 db), barátok (68 db), könyvek (42 db), család (35 db), tenyésztők (14 db), menhelyek (8 db). Elvárásaim, miszerint vezető helyen szerepeljenek a szakképzett emberek, mint az állatorvosok és kutyatrénerek teljesült. Mivel az egészség és a viselkedés gyakran kéz a kézben járnak, véleményem szerint kifejezetten fontos a hozzáértő emberek segítségének igénybevétele.

4.7. Társállatok egészségügyi problémái

A kérdőívben szereplő társállatok közül 329 esetben nem volt, 111 esetben viszont rendelkezett az állat valamilyen egészségügyi problémával. A valamilyen egészségügyi problémával rendelkező társállatok közül 55-nél (49,5%), tehát majdnem felénél fordult elő valamilyen nehézség a viselkedésével kapcsolatban is. A különböző betegségcsoport előfordulásuk alapján a következő sorrendben alakultak kutyáknál és macskáknál:

Kutyák	Macskák
1. Mozgásszervi betegségek (25 db)	1. Emésztőszervrendszeri és fogászati betegségek (6 db)
2. Emésztőszervrendszeri és fogászati betegségek (13 db)	2. Húgyúti és nemiszervrendszeri betegségek, Szembetegségek, Idegrendszeri betegségek (5 db)
3. Bőrbetegségek (12 db)	3. Hormonális és anyagcsere betegségek (4 db)
4. Allergiák (10 db)	4. Bőrbetegségek, Allergiák, Vér, vérképzőszervi, immunrendszeri betegségek (3 db)
5. Mentális betegségek, viselkedészavarok (7 db)	5. Légzőrendszeri betegségek, Fertőző betegségek (2 db)
6. Daganatok, Fülbetegségek, Húgyúti és nemiszervrendszeri betegségek, Szembetegségek (6 db)	6. Mozgásszervi betegségek, Daganatok, Szív-és érrendszeri betegségek, Veleszületett betegségek (1 db)
7. Szív-és érrendszeri betegségek, Veleszületett betegségek (5 db)	
8. Idegrendszeri betegségek (4 db)	
9. Hormonális és anyagcsere betegségek (3 db)	
10. Légzőrendszeri betegségek (2 db)	

11. Vér, vérképzőszervi, immunrendszeri
betegségek (1 db)

4.8. Az állatvállalás jövője és múltja

A válaszadók 55,7%-a (245 db) nem tervez vállalni újabb társállatot, 34,1%-a (150 db) igen, de majd csak később, 10,2%-a (45 db) viszont a közeljövőben tervezi ezt.

Azok közül, akik nem terveznek újabb állatot vállalni a leggyakrabban arra hivatkoztak, hogy elég állatuk van jelenleg (108-an). Bár erre irányuló kérdést nem tettem fel, de többen számszerin is leírták jelenleg tartott kutyáikat/macskáikat, melynek mennyisége több esetben is meglepő volt számomra. A kérdőívben szereplő kedvenc mellett 18 esetben plusz 1, 11 esetben plusz 2 és 2 esetben plusz 5 kutyát tartottak, 26 esetben pedig plusz 1, 17 esetben plusz 2, 5 esetben plusz 3, és 1-1 esetben 4/5/8/9 macskát tartottak. Arra, hogy miért nem tervez újabb állatot vállalni gyakori válaszok voltak továbbá az időhiány (31 db), az anyagi megfontolás (27 db) és a hely hiány (21 db). A kitöltők közül 6-an említették, hogy a társállatuk halála jelenleg olyan mértékben megérintette őket, hogy ennek következtében nem szeretnének újabb társállatról gondoskodni. A válaszadók közül 13-an említették, hogy a jelenleg meglévő kedvencükről/kedvenceikről tudnak felelősséggel gondoskodni. Emellett 16-an mondták, hogy jelenlegi társállatuk miatt több állat befogadása nem lenne előnyös/ nem lehetséges. Kettő a (veterán generáció) saját koruk miatt érezték úgy, hogy újabb kiskedvencet már nem szeretnének vállalni.

Arra a kérdésre, hogy: „Utólag visszatekintve, jónak tartja az akkori időzítést?” kitöltők közül 358-an teljesen jónak, 57-en valószínűleg jónak vélték az állatvállalás időzítését. 21-en nem voltak benne biztosak, 4-en pedig nem tartották megfelelőnek. Az utóbbi esetben 2-en a pandémia alatt, 2-en pedig azt megelőzően vállaltak társállatot. 353-an most is ugyan úgy befogadnának állatot, 58-an valószínűnek vélték, 21-en bizonytalanok voltak ezt illetően, 8-an pedig visszatekintve nem fogadtak volna be. 378-an a jelenlegi kedvencüket vállalnák be, 41-en valószínűnek tartják, hogy ugyan azt az egyedet, 16-an nem voltak benne biztosak, 5-en pedig biztosan nem. Az állatvállalásra és az egyed befogadására való visszatekintés közötti különbség oka az adott társállat szeretete és a hozzá való szoros érzelmi kötődés lehetett. Arra, hogy miért nem vélte megfelelő döntésnek a társállat befogadását 51 válasz érkezett. Ennek okai: az átgondolatlan elhatározás (10 db), nem megfelelő fajta (9 db), nem megfelelő hely (8 db), több anyagi ráfordítást igényel, mint azt eredetileg a gazda gondolta volna (8 db), rossz

időzítés (7 db), kényszerhelyzet (7 db), megváltozott anyagi körülmények (7 db), nem ezt az egyedet kellett volna választania (6 db), nem ezt a fajt kellett volna választania (3 db), sokkal több időt igényel a kedvenc, mint a gazda gondolta volna (2 db). Ezek alapján a kitöltők 10,5 százalékának volt valamilyen ellenérzése az állat befogadásával vagy annak körülményeivel kapcsolatban.

Az kérdőív végén a gazdák közül többen is fűztek hozzá saját történetet/véleményt a kedvencük tartásához. Voltak, akik úgy érezték a kérdéssor végén is, hogy a pandémia nem volt semmilyen hatással az állattartásra. Azonban többen kiemelték a járvány és a korlátozások pozitív következményeit esetükben. Például:

„Számunkra a pandémia abszolút pozitív hatással volt, mert úgy, hogy nem kellett irodába bejárni megspóroltam időt, amit az ő tréningezésére tudtam szánni.”

Rendkívül sokan említették, hogy maga az állattartás vagy/és kedvencük számos örömteli élménnyel gazdagította életüket.

„Legnagyobb csoda az életemben, ...”

„Nagy boldogság állatot tartani.”

„Rendkívül sokat tett az érzelmi harmonizációm érdekében, ...”

„Sokat segít a háziállat a gyerekek nevelésében.”

5. Megbeszélés/következtetések

A COVID-19 világjárvány miatt kialakult változások hatásait az emberekre és társállatokra számos kutatás vizsgálta már. Mivel a járvány Magyarországot is érintette, az előfeltevésem az volt, hogy mind az emberek-társállataik kapcsolatára, mind pedig a társállatok életére közvetlen és közvetett módon is befolyással volt. A kérdőívemre adott válaszok eredményei az ilyen jellegű kutatásokkal számos ponton megegyeztek de új információkkal is szolgált.

A kapott eredményeim alapján elmondható, hogy a társállatokat előszeretettel fogadják be menhelyekről, melynek aránya a pandémia alatti időszakban megnőtt. Az eddigi tudományos kutatások számos pszichológiai előnyét írták már le a társállattartásnak, mint például a stressz és a magányosság érzetének csökkentése. Ezek és a korlátozások következtében megnőtt idő, az állat társaságot nyújtó képessége, mind közrejátszottak a pandémia alatt, a gazdák állatvállalásra irányuló döntésében. Az otthon töltött órák számának növekedése főként a karantén és a megváltozott életmód (home office/online oktatás) miatt volt. Más tanulmányokkal azonosan én is azt tapasztaltam, hogy a sok otthon töltött idő következtében, a társállatokkal való foglalkozás ideje is nőtt (eredményeim alapján 41,8 százalék esetében). Valószínűsíthetően ennek volt következménye, hogy a pandémia alatt befogadott állatok több időt igényeltek, azt megelőzően vállalt társaiknál. Amikor a korlátozások feloldására került sor, a járvány alatt vállalt társállatok csoportjánál gyakran megemelkedtek a különféle viselkedészavarok, mint a pórázon való nem megfelelő sétálás, különböző félelmek (tárgyaktól, hangoktól, emberektől, fajtársaktól) és a szeparáció miatti viselkedésproblémák (vokalizáció, tárgyak megrágása). Emellett a gazdák által említett pandémia alatti nehézségek, mint a kutyaiskolák hiánya, csökkent programlehetőségek, kisebb séták, következetesnek maradni otthon, stb... olyan negatív hatással voltak a társállatok nevelésére és szocializációjára, melyek később a kedvenc viselkedésében is megmutatkoztak.

Összességében a kutatásom alapján elmondható, hogy a COVID-19 világjárvány mind a gazdák, mind pedig társállataik életére befolyással volt. Bár hasonlóan más tanulmányokhoz sokan vélekedtek úgy, hogy a pandémia nem játszott szerepet döntésükben, illetve hatása nem mutatkozott az állat nevelése során, ez nem jelenti azt, hogy semmiféle hatással nem volt közös életükre. Többen kiemelték a pandémia pozitív hatásait akár az állatvállalásra akár a társállatukkal való jobb kapcsolatukra.

A mentális egészség/viselkedés kéz a kézben jár a fizikai egészséggel. Ennek jelentősége azért is kiemelkedő, mivel az állatoknál tapasztal kisebb viselkedésbeli nehézségek a későbbiekben súlyos viselkedésproblémákhoz vezethetnek melyek akár egészségügyi betegségekkel is

járhatnak. Valamint a hirtelen viselkedésbeli változásuk már maguk is utalhatnak egészségügyi problémákra. Véleményem szerint az állatorvosok számára ezért is fontos tisztában lenni egy ilyen mértékű életmódváltozással járó folyamat következményeivel, hogy azok megelőzésében és kezelésében megfelelően tudjanak segíteni.

6. Összefoglalás

Napjainkban rendkívül magas számmal rendelkeznek azon társállatok, akik a családok teljesjogú tagjaként szerepelnek. A róluk való gondolkodás és a velük való gazda-állat kapcsolat merőben eltér azon állatokétól, akiket a „hasznosságuk” miatt tartottak. A Magyarországot 2020 márciusában érintő COVID-19 világjárvány miatti korlátozások miatt az emberek életmódja nagy mértékben megváltozott. Sokan több időt töltöttek otthonaikban home office-ban dolgoztak vagy online oktatásban részesültek. De ezek mellett maga a betegség és az attól való félelem is nyomos indoka volt a megnőtt otthon töltött órák számának. A pandémia időszaka alatt sokan vállaltak társállatot, akár a már meglévők mellé, akár új egyedüli családtagnak. A döntésükben számos tényező között maga a pandémia is szerepelt, előfordultak olyan esetek is, mikor a gazdák nem voltak döntési helyzetben vagy kényszerhelyzet állt elő. A társállatokat két külön csoportba osztottam (a pandémiát megelőzően vállalt állatok és a pandémia alatt vállalt állatok) és együttesen és külön-külön is vizsgáltam a gazdák válaszaik alapján a járvány nevelésükre és a viselkedésükre gyakorolt hatásait. Számos kedvenc esetében kaptam olyan eredményeket, melyek alátámasztják azt az alap feltevésemet, miszerint a pandémia és a korlátozások hatással voltak társállatainkra. A megnövekedett szabadidő mind az állatvállalásban, mind a rájuk fordított idő mennyiségének növekedésében szerepet játszott. A megváltozott körülmények és a korlátozott lehetőségek, bizonyos nehézségeket okoztak a gazdáknak az állat nevelése során. Valamint számos társállat esetében a nevelésük, szocializációjuk kapcsán problémák merültek fel, melyeket a pandémia idézett elő vagy erősített fel. A viselkedési nehézségeket együttesen elemezve a különböző problémák előfordulásának gyakoriságát igyekeztem bemutatni a korlátozásokat megelőzően, alatt és után. A viselkedészavarok további elemzése során fontos volt szem előtt tartanom a társállatvállalás időpontját és az ebből adódó különbségeket. A pandémia alatt vállalt állatoknál magas arányban fordultak elő a szocializációjukhoz köthető viselkedésproblémák, hiszen az ekkor befogadott társállatok nagytöbbsége kölyök volt és a pandémia alatti állapotban nevelkedtek. (Gazdi sokat van otthon, sokat törődik vele, sokat vagy éppen nagyon kedveset van sétáltatva, stb...) A korlátozások enyhülésével és feloldásával ezek a körülmények megváltoztak, melynek eredményeképpen bizonyos viselkedésproblémák előfordulási aránya megnőtt. Például a pórázon való nem megfelelő sétálás, tárgyak megrágása, túlzott ragaszkodás, szeparációs szorongáshoz köthető viselkedés, stb... Ezek és egyéb viselkedészavarok kezelésében a szaktudással rendelkező emberek, mint az állatorvosok és a trénerek szerepe rendkívül meghatározó volt.

Az állattartás felelőséggel jár. Számtalan pozitív hatással van a gazdákra és megannyi örömteli pillanatot szerez egy kisállat. Emellett viszont fontos szem előtt tartani azon hátrányokat, időbeli és anyagi kötelezettségeket melyek az állattartással együtt járnak. Az állattartással kapcsolatosan már a tervezéskor igénybevehető az állatorvosok szaktudása, mely hozzájárulhat a körültekintő és megfontolt döntéshez, emellett számos viselkedésbeli és egészségügyi probléma megelőzhető.

A COVID-19 okozta pandémia miatti hatások napjainkban is sok állat esetében jelen vannak. A szakdolgozatomban leírt eredményekkel igyekeztem hozzájárulni a viselkedésproblémák kezelésével foglalkozó állatorvosok és szakemberek munkájához, valamint az esetleges további kutatásokhoz.

7. Irodalmijegyzék

1. László SA Igazságügyi célú molekuláris genetikai vizsgálatok a kutyák és farkasok elkülönítésére polimorf markerek alapján
2. Range F, Marshall-Pescini S (2022) Comparing wolves and dogs: current status and implications for human ‘self-domestication.’ *Trends in Cognitive Sciences* 26:337–349. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2022.01.003>
3. Endre Szűcs (2016) AZ ŐSEMBER „BIZTONSÁGTECHNIKAI” ESZKÖZE. *Hadmérnök XI. Évfolyam*:216–221
4. Mech LD, Janssens LAA (2022) An assessment of current wolf *Canis lupus* domestication hypotheses based on wolf ecology and behaviour. *Mammal Review* 52:304–314. <https://doi.org/10.1111/mam.12273>
5. Zhang Z, Khederzadeh S, Li Y (2020) Deciphering the puzzles of dog domestication. *Zool Res* 41:97–104. <https://doi.org/10.24272/j.issn.2095-8137.2020.002>
6. Kaminski J, Nitzschner M (2013) Do dogs get the point? A review of dog–human communication ability. *Learning and Motivation* 44:294–302. <https://doi.org/10.1016/j.lmot.2013.05.001>
7. Nilson SM, Gandolfi B, Grahn RA, Kurushima JD, Lipinski MJ, Randi E, Waly NE, Driscoll C, Murua Escobar H, Schuster RK, Maruyama S, Labarthe N, Chomel BB, Ghosh SK, Ozpinar H, Rah H-C, Millán J, Mendes-de-Almeida F, Levy JK, Heitz E, Scherk MA, Alves PC, Decker JE, Lyons LA (2022) Genetics of randomly bred cats support the cradle of cat domestication being in the Near East. *Heredity* 129:346–355. <https://doi.org/10.1038/s41437-022-00568-4>
8. Finka LR (2022) Conspecific and Human Sociality in the Domestic Cat: Consideration of Proximate Mechanisms, Human Selection and Implications for Cat Welfare. *Animals* 12:298. <https://doi.org/10.3390/ani12030298>
9. Topál J, Hernádi A (2011) Gyógyító állatok: Tudomány vagy kuruzslás? *Magyar Tudomány* 2011:678–686. <https://doi.org/10.1/Topal-Hernadi-MaTud2011.pdf>
10. Finka LR, Ripari L, Quinlan L, Haywood C, Puzzo J, Jordan A, Tsui J, Foreman-Worsley R, Dixon L, Brennan ML (2022) Investigation of humans individual differences as predictors of their animal interaction styles, focused on the domestic cat. *Sci Rep* 12:12128. <https://doi.org/10.1038/s41598-022-15194-7>
11. Sántori Ágnes (2006) Az állatorvos tudomány és a pszichológia látszólag egymástól távol eső tudomány területek - Kd_10707.pdf. https://edit.elte.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/46238/Kd_10707.pdf?sequence=1&is%02Allowed=y. Accessed 23 Sep 2023
12. Herzog HA (2007) Gender Differences in Human–Animal Interactions: A Review. *Anthrozoös*. <https://doi.org/10.2752/089279307780216687>

13. Tatai Kinga (2022) A magyarországi állatmenhelyek és állatvédő szervezetek örökbeadási feltételei és gyakorlata. Állatorvostudományi Egyetem
14. Prato-Previde E, Fallani G, Valsecchi P (2006) Gender Differences in Owners Interacting with Pet Dogs: An Observational Study. *Ethology* 112:64–73. <https://doi.org/10.1111/j.1439-0310.2006.01123.x>
15. Hawkins RD, Williams JM, Scottish Society for the Prevention of Cruelty to Animals (Scottish SPCA) (2017) Childhood Attachment to Pets: Associations between Pet Attachment, Attitudes to Animals, Compassion, and Humane Behaviour. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 14:490. <https://doi.org/10.3390/ijerph14050490>
16. Guo Z, Ren X, Zhao J, Jiao L, Xu Y (2021) Can Pets Replace Children? The Interaction Effect of Pet Attachment and Subjective Socioeconomic Status on Fertility Intention. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 18:8610. <https://doi.org/10.3390/ijerph18168610>
17. András Klára; Bácsi János; Csehné Papp Imola; Istók (2017) Generációso(k)k. Szent István Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft, 2100 Gödöllő Páter Károly u.1
18. Cronin KA, Leahy M, Ross SR, Schook MW, Ferrie GM, Alba AC (2022) Younger generations are more interested than older generations in having non-domesticated animals as pets. *PLOS ONE* 17:e0262208. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0262208>
19. Graham TM, Milaney KJ, Adams CL, Rock MJ (2019) Are Millennials really Picking Pets over People? Taking a Closer Look at Dog Ownership in Emerging Adulthood. *Canadian Journal of Family and Youth / Le Journal Canadien de Famille et de la Jeunesse* 11:202–227. <https://doi.org/10.29173/cjfy29454>
20. Hart LA, Yamamoto M (2015) Chapter 6 - Recruiting Psychosocial Health Effects of Animals for Families and Communities: Transition to Practice. In: Fine AH (ed) *Handbook on Animal-Assisted Therapy (Fourth Edition)*. Academic Press, San Diego, pp 53–72
21. Simor P, Polner B, Báthori N, Sifuentes-Ortega R, Van Roy A, Albajara Sáenz A, Luque González A, Benkirane O, Nagy T, Peigneux P (2021) Home confinement during the COVID-19: day-to-day associations of sleep quality with rumination, psychotic-like experiences, and somatic symptoms. *Sleep* 44:zsab029. <https://doi.org/10.1093/sleep/zsab029>
22. Vona G (2022) A COVID–19-pandémia, halálsszorongás és lelki egészség a terrormenedzsment-elmélet szemszögéből. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika* 23:464–480. <https://doi.org/10.1556/0406.23.2022.016>
23. Vindegaard N, Benros ME (2020) COVID-19 pandemic and mental health consequences: Systematic review of the current evidence. *Brain, Behavior, and Immunity* 89:531–542. <https://doi.org/10.1016/j.bbi.2020.05.048>
24. Bowen J, García E, Darder P, Argüelles J, Fatjó J (2020) The effects of the Spanish COVID-19 lockdown on people, their pets, and the human-animal bond. *Journal of Veterinary Behavior* 40:75–91. <https://doi.org/10.1016/j.jveb.2020.05.013>
25. Vetter S, Veronika V, Ózsvári L (2022) Dog-keeping habits in Hungary during the COVID19 pandemic – Preliminary results of a 2021 national representative survey (A

magyarországi kutyatartási szokások a COVID-19- vilájárványban -2021-es országos reprezentatív felmérés előzetes eredményei). Magyar Allatorvosok Lapja 3–12

26. Christley RM, Murray JK, Anderson KL, Buckland EL, Casey RA, Harvey ND, Harris L, Holland KE, McMillan KM, Mead R, Owczarczak-Garstecka SC, Upjohn MM (2021) Impact of the First COVID-19 Lockdown on Management of Pet Dogs in the UK. *Animals* 11:5. <https://doi.org/10.3390/ani11010005>

27. Holland KE, Owczarczak-Garstecka SC, Anderson KL, Casey RA, Christley RM, Harris L, McMillan KM, Mead R, Murray JK, Samet L, Upjohn MM (2021) “More Attention than Usual”: A Thematic Analysis of Dog Ownership Experiences in the UK during the First COVID-19 Lockdown. *Animals* 11:240. <https://doi.org/10.3390/ani11010240>

28. Sándor G ÁLLATI EMBER, EMBERI ÁLLAT

29. Overall KL (2000) Natural animal models of human psychiatric conditions: assessment of mechanism and validity. *Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry* 24:727–776. [https://doi.org/10.1016/S0278-5846\(00\)00104-4](https://doi.org/10.1016/S0278-5846(00)00104-4)

30. Fekete Szilvia (2017) A kutya környezete, személyisége, és egyes betegségei: egy pszichoszomatikus megközelítésből. TDK dolgozat, Állatorvostudományi Egyetem

31. Wright JC, Nesselroete MS (1987) Classification of behavior problems in dogs: Distributions of age, breed, sex and reproductive status. *Applied Animal Behaviour Science* 19:169–178. [https://doi.org/10.1016/0168-1591\(87\)90213-9](https://doi.org/10.1016/0168-1591(87)90213-9)

32. Jezierski T, Camerlink I, Peden RSE, Chou J-Y, Marchewka J (2021) Changes in the health and behaviour of pet dogs during the COVID-19 pandemic as reported by the owners. *Applied Animal Behaviour Science* 241:105395. <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2021.105395>

33. Jezierski T, Camerlink I, Peden RSE, Chou J-Y, Sztandarski P, Marchewka J (2021) Cat owners' perception on having a pet cat during the COVID-19 pandemic. *PLOS ONE* 16:e0257671. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0257671>

34. Szabina T, Vetter S, Ózsvári L, Viktória S (2022) Dog selection and responsible animal keeping during the COVID-19 pandemic: survey among future owners and animal welfare NGOs (A kutyaválasztás szempontjai és a felelős állattartás a COVID-19- vilájárvány idején: felmérés leendő kutyatartók és állatvédelemmel foglalkozó civil szervezetek körében). *Magyar Allatorvosok Lapja* 144:223–232

35. (100AD) Koronavírus: bajban vannak az állatmenhelyek is. In: *Blikk*. <https://www.blikk.hu/aktualis/belfold/koronavirus-allatmenhelyek-elelmezes-anyagi-tartalek-bajban-vannak/jtp6j9k>. Accessed 6 Oct 2023

36. (2020) A doktornő, aki nem csak Covid-teszteket elemez, hanem állatmenhelyt is alapított. <https://www.evamagazin.hu/csaladom/doktorno-covid-19-allatmenhely>. Accessed 6 Oct 2023

37. Origo MÁOSZ: táphiány van az állatmenhelyeken a koronavírus miatt. In: <https://www.origo.hu/>. <https://www.origo.hu/tudomany/20200331-maosz.html>. Accessed 6 Oct 2023

38. Katalin T (2023) Óriási bajban vannak az állatmenhelyek, segélykiáltásukat nem hallja meg szinte senki. <https://femina.hu/terasz/allatvedelem-helyzete-kovacsne-gali-eva-interju/>. Accessed 6 Oct 2023

8. Ábrajegyzék

1. ábra: Otthon maradás okai a pandémia alatt	14
2. ábra: A társállatok tartásmódjának százalékos eloszlása	16
3. ábra: Ivar és ivartalanítási arányok kutyáknál és macskáknál	17
4. ábra: A társállatok származásának százalékos eloszlása.....	20
5. ábra: Több időt igényel-e a kutyával/macskával való foglalkozás, mint ahogy eredetileg számított rá?	22
6. ábra: Társállatok nevelés során tapasztalt nehézségek százalékos előfordulása a pandémia előtti, alatti és „utáni” időszakokban	25
7. ábra: A járvány előtt, alatt és „után” tapasztalt problémák a pandémiát megelőzően vállalt társállatoknál	26
8. ábra: A járvány előtt, alatt és „után” tapasztalt problémák a pandémia alatt vállalt társállatoknál	26

9. Köszönetnyilvánítás

Ezúton is szeretném megköszönni a sok segítséget és a szakdolgozatom ihletét Dr. Sántori Ágnes témavezetőmnek. Valamint a további segítséget és támogatás szüleimnek Beának és Lászlónak, testvéreimnek Lórinak és Borkának, páromnak Gábornak és barátaimnak.

10. Mellékletek

Google Forms KÉRDŐÍV: Kutya-, macskatartás és a pandémia

Kedves Kitöltő!

Rozsnyik Maja vagyok, az Állatorvostudományi Egyetem hallgatója. A kérdőív kitöltésével a szakdolgozatom elkészítéséhez nyújt segítséget. Ebben a körülbelül 10-15 perces felmérésben az Ön és a kedvence (kutya/macska) kapcsolatára vagyok kíváncsi, illetve, hogy milyen hatással voltak a pandémia alatti korlátozások erre.

A kérdőív egy állatra vonatkozik, azonban kitölthető többször, ha szeretné másik állatát is regisztrálni.

A kutatásban való részvétel önkéntes és anonim. A benne szereplő adatokat kizárólag tudományos célra használom fel az erre vonatkozó adatvédelmi szabályok betartásával, azokat bizalmasan kezelem.

Segítségét és idejét előre is köszönöm!

* Kötelező kérdés

1. Hozzájárulok, hogy az általam adott válaszokat tudományos munkában felhasználják. *

- Igen; Nem

2. Az Ön kora: *

- 18-99+

3. Az Ön neme *

- Nő; Férfi; Nem kívánom megadni

4. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége: *

- Általános iskola; Szakmunkásképző, szakiskola; Szakközépiskola; Gimnázium; Főiskola; Egyetem; OKJ-s szakma

5. Az Ön lakóhelye: *

- Főváros; Megyeszékhely; Nagyváros; Kisváros; Falu, község; Tanya

6. Milyen okokból tartózkodott többet otthonában a pandémia alatt? *

- Kötelező kijárási tilalom miatt; Karantén betegség miatt (Ön volt beteg); Karantén kontakt miatt (Ön volt kontakt); Home office-ban dolgoztam; Tanulóként online voltak az órák; Munkaviszony megszűnése miatt; Szülési szabadság miatt; Gyereknevelés miatt; Nem tartózkodtam többet otthon, mint a pandémia előtt; Egyéb:

7. Milyen háziállatot tart? *

- Kutya; Macska

8. Milyen fajtájú az Ön állata? *

- Fajtatiszta/Keverék

9. Ha tudja, kérem adja meg a fajtáját! (kutya)

10. Ha tudja, kérem adja meg a fajtáját! (macska)

11. Hány éves az Ön állata? *

- Fél év alatti- 20 év fölötti

12. Az Ön állatának tartásának kezdete: *

- Pandémiát megelőzően (2020 előtt); 2020; 2021; 2022; 2023

13. Az Ön állatának neme *

- Ivaros szuka/nőstény; Ivaros kan/kandúr; Ivartalanított szuka/nőstény; Ivartalanított kan/kandúr

14. Az Ön állatának tartásmódja *

- Kinti, teljesen szabadon; Kinti, korlátozott területen; Benti, az egész lakásban szabadon mozoghat; Benti, a legtöbb területen szabadon mozoghat, pár hely kivételével (pl: hálószoba); Benti, de egy bizonyos területre korlátozottan; Kinti-benti

15. Jelenleg is Önnel él az állat? *

- Igen; Nem; Egyéb:

16. Ha az előbbi kérdésre Nem volt a válasza, akkor miért nem?

- Más tartja most már; Megszökött; Elpusztult; Menhelyre került; Nem felelt meg az elvárásaimnak; Egyéb:

17. Volt már saját állata (kutya/macska) jelenlegi állata előtt? *

- Igen; Nem

18. Az Ön ötlete volt-e az állatvállalás (a mostani esetben)? *

- Igen; Nem; Egyéb:

19. Egyedül gondoskodik az állatról? *

- Igen; Nem

20. Ha az előbbi kérdésre Nem volt a válasza, akkor kivel?

□ Családdal; Házastárssal; Élettárssal; Lakótárssal; Baráttal; Egyéb:

21. Mióta gondolkozott kutya/macska vállaláson? *

- Régóta (évek) szeretnék kutyát/macskát.; Már hosszabb ideje. Többször megfordult a fejemben.; Csak a vállalás előtt kezdtem el rajta gondolkozni.; Nem igazán gondolkodtam rajta, csak belecsaptam.; Nem gondolkodtam, nem voltam döntési helyzetben

22. Honnan tájékozódott a kutya/macska tartási igényeiről? *

- Nem tájékozódtam, mert volt már tapasztalatom; Állatorvostól; Barátoktól; Internetről; Könyvekből; Családtól; Egyéb:

23. Miért döntött pont akkor az állatvállalás mellett? *

- Több időm volt; Társaságot szerettem volna; Elfoglaltságot jelentett; Kimozdulási lehetőség volt a séta; Új ritmust jelentett; Új ismeretségek; Nem a pandémia miatt döntöttem így; Akkor született meg az állat; Kényszerhelyzet volt; Család/gyerek nyomására döntöttem így; Egyéb:

24. Honnan választott állatot? *

- Menhely; Fajtamentés; Internetes hirdetés; Tenyésztő; Ismerős; Talált; Családon belül történt gazdaváltás; Saját szaporulatból megtartott; Egyéb:

25. A pandémia miatt voltak nehézségei az állat nevelése kapcsán? *

- Igen; Nem

26. Ha igen, akkor mi volt az?

- Nem szerettem volna más emberekkel találkozni; Kisebb sétákra tudtam csak vinni; Kevesebb programot tudtam vele akkor csinálni; Nem tudtam kutyaiskolába/kutyaoviba vinni; Nem tudtam kellő szocializációt biztosítani neki; Nehezebb volt a megszokott élelmét beszerezni neki; Nehezebb volt a gyógyszert beszerezni neki; Nehezebb volt megoldani az állatorvosi ellátást; Gondot jelentett, hogy nem mehettem be a rendelőbe a kedvencemmel; Nehezebb volt következetesnek maradni otthon, ellenállni a figyelemfelhívására; Nehezebb volt következetesnek maradni otthon az etetés kapcsán (kunyeralás,túletetés)

27. Változott-e a pandémiai korlátozások alatt a kutyasétáltatás összes időtartama?

- Igen, csökkent.; Igen, nőtt.; Nem változott.

28. Változott-e a pandémiai korlátozások alatt a kutyával/macskával való foglalkozás összes időtartama? *

- Igen, csökkent.; Igen, nőtt.; Nem változott.

29. Több időt igényel-e a kutyával/macskával való foglalkozás, mint ahogy eredetileg számított rá? *

- Egyáltalán nem; Nem igényelt, mert tudtam mire vállalkozom; Nem igazán; Igen, picivel többet; Igen, sokkal többet

30. Tapasztalt-e valamilyen nehézséget a kutya/macska nevelése során? *

- Igen; Nem

31. Milyen nehézségeket tapasztalt a kutya/macska nevelés során a pandémiát megelőzően?

- Pórázon való sétáltatás; Más fajtársakkal való viselkedése; Más állatokkal (nem fajtársakkal) való viselkedés; Nehezen tanulta meg a szobatisztaságot; Szobatiszta volt előtte, de a pandémia alatt többször okozott gondot a szobatisztaság; Nehezen lehet egyedül hagyni otthon; Ha egyedül maradt ugatott/nyávogott; Ha egyedül maradt nyüszögött; Ha egyedül maradt rombolt a lakásban, vagy a kertben; Ha egyedül maradt szobatisztasági probléma merült fel; Tárgyak megrágása; Emberektől való félelem; Hangoktól való félelem; Más fajtársaktól való félelem; Tárgyaktól való félelem; Agresszív viselkedés idegen emberekkel; Agresszív viselkedés idegen fajtársakkal; Agresszív viselkedés családban tartott fajtársakkal; Agresszív viselkedés családtaggal/gazdával; Szökés; Sok ugatás; Semmi; Egyéb:

32. Milyen nehézségeket tapasztalt a kutya/macska nevelés során a pandémia alatt?

- Pórázon való sétáltatás; Más fajtársakkal való viselkedése; Más állatokkal (nem fajtársakkal) való viselkedés; Nehezen tanulta meg a szobatisztaságot; Szobatiszta volt előtte, de a pandémia alatt többször okozott gondot a szobatisztaság; Nehezen lehet egyedül hagyni otthon; Ha egyedül maradt ugatott/nyávogott; Ha egyedül maradt nyüszögött; Ha egyedül maradt rombolt a lakásban, vagy a kertben; Ha egyedül maradt szobatisztasági probléma merült fel; Tárgyak megrágása; Emberektől való félelem; Hangoktól való félelem; Más fajtársaktól való félelem; Tárgyaktól való félelem; Agresszív viselkedés idegen emberekkel; Agresszív viselkedés idegen fajtársakkal; Agresszív viselkedés családban tartott fajtársakkal; Agresszív viselkedés családtaggal/gazdával; Szökés; Sok ugatás; Semmi; Egyéb:

33. Milyen nehézségeket tapasztalt a kutya/macska nevelés során a pandémia utáni időszakban?

- Pórázon való sétáltatás; Más fajtársakkal való viselkedése; Más állatokkal (nem fajtársakkal) való viselkedés; Nehezen tanulta meg a szobatisztaságot; Szobatiszta volt előtte, de a pandémia alatt többször okozott gondot a szobatisztaság; Nehezen lehet egyedül hagyni otthon; Ha egyedül maradt ugatott/nyávogott; Ha egyedül maradt nyüszögött; Ha egyedül maradt rombolt a lakásban, vagy a kertben; Ha egyedül maradt szobatisztasági probléma merült fel; Tárgyak megrágása; Emberektől való félelem; Hangoktól való félelem; Más fajtársaktól való félelem; Tárgyaktól való félelem; Agresszív viselkedés idegen emberekkel; Agresszív viselkedés idegen fajtársakkal;

Agresszív viselkedés családban tartott fajtársakkal; Agresszív viselkedés családtaggal/gazdával; Szökés; Sok ugatás; Semmi; Egyéb:

34. Ha tapasztalt nehézséget, akkor honnan kért ezzel kapcsolatban segítséget? *

□ Barátok; Állatorvos; Tenyésztő; Menhely; Család; Internet; Könyvek; Más kutyatartók/macskatartók; Nem kértem; Kutyatréner; Egyéb:

35. Van - e kedvencének jelenleg egészségügyi problémája? *

-Igen; Nincs

36. Ha igen, akkor milyen egészségügyi problémája van?

□ Bőrbetegség; Daganatok; Emésztőrendszeri betegségek, fogászat; Fertőző betegségek; Fülbetegségek; Hormonális és anyagcsere betegségek; Húgyúti és nemiszervi betegségek; Idegrendszeri betegségek; Légzőrendszeri betegségek; Mentális betegségek, viselkedészavarok; Mozgásszervi betegségek; Szembetegségek; Szív-érrendszeri betegségek; Veleszületett rendellenességek; Vér-, vérképzőszervi, immunrendszeri betegségek; Egyéb:

37. Tervez vállalni újabb kutyát/macskát? *

- Igen, de majd csak később; Igen, a közeljövőben; Nem, most nem

38. Ha nem, akkor miért nem?

39. Utólag visszatekintve, jónak tartja az akkori időzítést? *

- Igen, teljesen.; Igen, valószínűleg.; Nem vagyok benne biztos.; Nem, nem tartom jónak.

40. Utólag visszatekintve, most is ugyan azt az állatot (ugyan azt az egyedet) fogadná be? *

- Igen, biztosan.; Valószínűleg igen.; Nem vagyok benne biztos.; Nem, biztosan nem.

41. Utólag visszatekintve, befogadna-e ugyan úgy állatot (ugyan azt a fajt)? *

- Igen, biztosan.; Valószínűleg igen.; Nem vagyok benne biztos.; Nem, biztosan nem.

42. Ha utólag úgy látja nem volt jó a döntés, miért gondolja így?

□ Nem volt megfelelő az időzítés; Nem a megfelelő helyről választottam; Nem ezt a fajt kellett volna választanom; Nem ezt a fajtát kellett volna választanom; Nem ezt az egyedet kellett volna választanom; Nem volt átgondolt döntés; Nem voltam döntési helyzetben, inkább kényszer volt; Több anyagi ráfordítást igényel, mint hittem; Megváltozott az anyagikörülményem; Egyéb:

43. Köszönöm válaszait! Szeretne bármi mást hozzátenni a kérdőívhez?